

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

JARO/LÉTO 2006

ROČNÍK VI (48)

Geopark
Český ráj

Moravský krás

Motýli na naší
zahradě

Sčítání
čápů

Natura 2000
dnes

Vážení čtenáři,

jak jsme minule slíbili, tohle číslo je trochu více „moravskoslezské“. V rubrice *Chráníme přírodu* se tak dozvíte o dvou zajímavých botanických lokalitách na Prostějovsku (shodou okolností obě cenné zejména výskytem vzácných druhů ostřic, a tak splácíme trochu dluh i téhle nesmírně bohaté, a přesto opomíjené skupině rostlin), v rubrice *Krajina a lidé* vám představujeme dvě chráněné krajinné oblasti – Moravský kras a Žďárské vrchy, pozveme vás na naučné stezky v údolí Moravice či na hrad Cornštejn na Znojemsku, který je jedním z objektů, jež poskytují členům ČSOP v rámci programu *Zelená karta* slevy na vstupném. I v ekovýchovné rubrice zavítáme na Moravu – a to do Brna, kde již čtrnáct let pracuje přímo v centru města ekologická poradna. O příkladné spolupráci mezi ochrannou organizací a samosprávou se pak dočtete v *Mozaice*.

Blíží se léto, prázdniny a dovolené. Věřím tedy, že se opět některé z článků v tomto čísle *Krásy našeho domova* stanou inspirací pro vaše výlety, vycházky, vandry, exkurze, expedice... či jak kdo aktivní poznávání krás ve svém okolí nazývá. Že při poznávání všech těch krásných míst pro přírodu nezapomenete ani na zvířata v nouzi a že vaše živá zahrada bude plná motýlů.

Honza Moravec

	SLOVO PŘEDSEDY	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	SČÍTÁNÍ ČÁPŮ BÍLÝCH (S. CHVAPIL)	2
	BĚLÁ (L. TANDLER)	4
	ČSOP PROSTĚJOV PEČUJE O VZÁCNÝ GLACIÁLNÍ RELIKT (J. PODHORNÝ) ..	5
	MIGRACE ŽAB (M. VLAŠÍN, B. MIKÁTOVÁ)	6
	ZVÍŘATA V NOUZI (O. FIALA)	7
	KRAJINA A LIDÉ	
	GEOPARK ČESKÝ RÁJ (L. ŠOLTYSOVÁ)	8
	ŽIVÁ PŘÍRODA MORAVSKÉHO KRASU (L. KOTOUČ)	10
	CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST ŽĎÁRSKÉ VRCHY (J. ČEJKA)	12
	AKTUÁLNÍ TÉMA	
	PTAČÍ CHRÍPKA (P. STÝBLO)	13
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	EKOLOGICKÁ PORADNA VERONICA (H. CHALUPSKÁ)	14
	HRÁTKY DO JARNÍ A LETNÍ PŘÍRODY (J. VRTIŠKA)	16
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	KRÁSA NAŠEHO DOMOVA ZA VÁLKY	17
	PRO DĚTI	
	PTÁK ROKU (J. NOVÁKOVÁ, M. HAUZNEROVÁ)	18
	ŽIVÁ ZAHRADA	
	JAK PŘILÁKAT MOTÝLY NA NAŠI ZAHRADU? (P. STÝBLO)	20
	NAUČNÉ STEZKY	
	NAUČNÉ STEZKY NA MORAVICI (J. MORAVEC)	22
	ROZHOVOR S VÁCLAVEM IZÁKEM	
	O OCHRANĚ PŘÍRODY U NÁS A V ZAHRANIČÍ	24
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NOVÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY (M. DAMOHORSKÝ)	26
	NATURA 2000 DNES (P. PEŠOUT)	27
	ZELENÁ KARTA	
	ZŘÍCENINA HRADU CORNŠTEJN	28
	NAŠE ČINNOST	
	MOZAIKA	29
	STALO SE	30
	LISTÁRNA	32

FOTO NA OBÁLCE LUKÁŠ BÍLEK / Podtrosecká údolí v Českém ráji

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

První číslo *Krásy našeho domova* vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.
jaro/léto 2006 – ročník 6. (48.)
Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč na rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP
Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Uruguayská 7, 120 00 Praha 2
telefon: 222 516 115, 222 511 494
e-mail: jan.moravec@ecn.cz
http://www.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová
Korektury: Alexandra Králová

Redakční rada: Pavel Bureš, Martin Dušek, Jan Eichler,
Jan W. Jongepier, Pavel Pešout, Ladislav Ptáček, Bohumil Reš,
Petr Stýblo, Dalibor Zachoval (předseda), Václav Záruba

Tisk: H.R.G. Litomyšl

Uzávěrka tohoto čísla: 15. 4. 2006
Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 31. 8. 2005.

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

Evidenční číslo MK ČR: E 12567

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

letošní jaro přišlo později, ale o to bouřlivěji. Rychlé odtávání sněhové pokrývky umocněné dešťovými srážkami způsobilo povodňové stavy toků na řadě míst naší republiky. Byť letošní povodně nebyly tak ničivé jako ty předchozí, přesto vedly k obnově diskusí nad protipovodňovou ochranou, často vyhocených z důvodu blížících se parlamentních voleb. Opět se vynořily již dávno zasuté plány na stavby přehrad prakticky v povodí všech významných toků, projekty kanalizací toků a dal-

ších technických opatření. S potěšením jsem však zaznamenal (a to i v běžných médiích) názorový posun ke komplexnímu řešení protipovodňové ochrany.

Moderní protipovodňová ochrana stojí na třech pilířích. Realizace technických opatření přímo omezujících škody způsobované povodněmi je sice důležitým, ale pouze jedním z těchto tří pilířů. Bez hrází a stěn, poldrů a dalších retenčních prostor, obtočných koryt apod. se při ochraně obyvatel, obydli a dalších staveb neobejdeme. Nesmí však sloužit k tomu, aby byla dále rozšiřována zástavba zaplavovaných území.

Druhým důležitým pilířem protipovodňové ochrany je prevence. Kromě informačních systémů aktuálních preventivních varování je to především prevence dlouhodobá, tedy omezování potenciálních škod vymezením záplavových území v územně-plánovacích dokumentacích a jejich ponecháváním bez zástavby. Po každé povodni jsme svědky, jak jsou znovu stavěny vodou až k základům smetené chaty, ploty a další překážky. Je dobře, že stát začíná uvažovat o aktivní podpoře těch obyvatel, kteří se rozhodnou své opakovaně zaplavované nemovitosti opustit. Mělo by však jít o dobrovolné rozhodnutí každého vlastníka, nikoli o vyvlastňování, bohužel také diskutované v poslední době.

Konečně třetím, a z mého pohledu nejdůležitějším pilířem, je obnova a zvyšování retenčního potenciálu krajiny. Na vznik a průběh povodní má vliv absorpční schopnost (tedy kvalita) půd, odtokové poměry, členitost vodních toků a možnost přirozených rozlivů v nivách. Všechny tyto vlivy jsme svou činností v krajině v minulosti dlouhodobě zhoršovali. Abychom dosáhli zvýšení přirozeného retenčního potenciálu krajiny je třeba zvýšit lesnatost, a to v neposlední řadě v nivách, upravit nepříznivé odtokové poměry na zemědělské půdě, obnovit přírodní charakter vodních toků, oddálit protipovodňové hráze tam, kde je to možné a obnovit rozsáhlá území přirozených inundací.

Ideální příležitostí k realizaci protipovodňové ochrany v příštím období je vhodné využití evropských strukturálních fondů v kombinaci s již existujícími národními zdroji. Věřím, že se podaří prosadit komplexní přístup, který nebude protežovat pouze realizaci finančně náročných technických opatření. Zde by měl velmi důležitou roli sehrát Český svaz ochránců přírody a další neziskové organizace. ☺

Čestná rada ČSOP: RNDr. Libor Ambrozek, Ing. Ivan Dejmal, PhDr. Petr Doležal, RNDr. Karel Hudec, prof. Ing. Jan Jeník, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Slavomír Mičoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Zuzana Norisová, Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, PhDr. Přemek Podlaha, Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, Ing. Jiří Skalický, Ing. Jaroslav Ungerma, CSc., Ing. František Urban

Ve většině evropských zemí se čápi vždy těšili přízni lidí. To však nezabránilo tomu, aby od druhé poloviny 20. století nenastal nápadný úbytek jejich početnosti a zmenšování území jejich rozšíření zejména na západě kontinentu.

TEXT A FOTO STANISLAV CHVAPIL

Ve Velké Británii hnízdil čáp bílý patrně naposledy v roce 1916, ve Švédsku v roce 1954, v Belgii v roce 1985. I ve střední a východní Evropě počty hnízdících párů čápů bílých klesají.

Co hrozí čápům?

Příčin úbytku těchto krásných brodivých ptáků je celá řada. Především to jsou trvalé změny v krajině způsobené člověkem, které vedou ke zničení životního prostředí, a tím i hnízdních stanovišť čápů. Mízí vlhké biotopy, odvodňují se louky a pole, malé vodní toky se převádějí do podzemních stok, bahno se vyhrnuje na břehy rybníků, atd. To vše připravuje čápy o loviště a o zdroje potravy. Čápům škodí také znečištěná voda a ovzdušší, zejména pak chemické prostředky používané v zemědělství, lesnictví a ovocnářství. Ty způsobují otravy a ztrátu potravní základny na hnízdištích, na tahu a v zimovištích. Mnoho čápů zahyne i nárazem do drátů elektrického vedení, rozhlasových a televizních antén apod.

Pro mláďata jsou kritické provázky a rybářské vlasce, které čapí rodiče najdou pohozené v krajině. Stává se, že si mládě omotá takové motouzy kolem běháku tak silně, až dojde k odumření nohy. Pokud se taková závada zjistí u mláděte při kroužkování včas, odstraní se, noha se ošetří a čáp je zachráněn. Mnohdy však najde kroužkovatel u mláděte již jen nožní pahýl.

Na svých hnízdištích, během tahu i v zimovištích jsou čápi vystaveni i mnohým jiným nebezpečím. Některá rizika jsou přirozeného charakteru a vyplývají přímo z chování čápů. Například boje o hnízdo nebo o partnera mohou někdy končit až tragickou smrtí jednoho z ptáků, či rozkloubáním již snesených vajec nebo uklováním vylíhlých mláďat. Spodní části čapích hnízd často obsazují vrbáci domácí nebo poštolky obecné. Ti pak svou činností hnízdo „provtají“, takže mu hrozí zřícení. Velký vliv na úspěšnost hnízdění má i počasí. Malá mláďata jsou na hnízdě v případě deště, krupobití, chladu nebo vedra neustále kryta jedním z rodičů, avšak tento pečovací reflex se postupně u dospělých ptáků vytrácí. Velká mláďata zůstávají na hnízdě až několik hodin sama. Za deštivého a chladného počasí pak prochladnou a zahynou. V obdobích sucha mohou mláďata na hnízdech zahynout i nedostatkem potravy.

Největší ztráty mají čápi v prvním roce života, kdy uhynou asi 60 % mláďat, zejména při vylétnutí z hnízda a při prvním cestě do afrických zimovišť.

Výsledky sčítání

Ze všech výše zmíněných důvodů se stal čáp bílý jedním z prvních ptačích druhů, u něhož bylo zorganizováno mezinárodní sčítání hnízdících párů. První bylo v roce 1934. Další se reali-

čápů

Sčítání bílých

zovala v letech 1954 a 1974, v naší vlasti se však neuskutečnila tato sčítání na území celé republiky.

V roce 1981 byla při tehdejší Československé ornitologické společnosti založena pracovní Skupina pro výzkum, ochranu a evidenci čápů bílých, která začala s každoročním hnízdním sčítáním bílých čápů u nás.

Tato skupina zorganizovala i čtvrté mezinárodní sčítání v roce 1984. Tehdy bylo na území dnešní České republiky evidováno 1007 fyzicky existujících hnízd. Z tohoto počtu bylo čapím párem obsazeno 648 hnízd a na 485 hnízdech bylo vyvedeno celkem 1287 mláďat, 129 mláďat v době hnízdění uhynulo. Při následujícím mezinárodním sčítání v roce 1994 bylo v naší vlasti zjištěno 1063 hnízd čápů bílých, z toho 851 obsazených. Na 736 hnízdech se vylíhlo 2242 mláďat a vyvedeno bylo 2111 mláďat. Tento rok byl jedním z neúspěšnějších v celé čtvrtstoleté historii tohoto sčítání (pouze v roce 2000 bylo zjištěno více vyvedených mláďat, celkem 2035). Naopak vůbec nejhorším rokem s ohledem na úspěšnost hnízdění čápů bí-

lých u nás byl rok 1997, kdy bylo vyvedeno pouhých 795 mláďat! Každoroční výsledky počtu vyvedených mláďat svědčí o značně kolísavé úspěšnosti hnízdění čapích párů ovlivněné hlavně klimatickými podmínkami.

Zatím poslední, šesté mezinárodní sčítání čápů bílých (a zároveň 24. celostátní sčítání) v roce 2004, přineslo v naší republice tyto výsledky: 1210 fyzicky existujících hnízd, z toho 814 hnízd bylo obsazeno čapími páry, na 682 hnízdech bylo vyvedeno celkem 1741 mláďat, při hnízdění uhynulo 119 mláďat.

Kritický rok 2005

Výsledky celostátního sčítání čápů bílých v loňském roce ještě nejsou zcela zpracovány. Přesto již nyní můžeme konstatovat, že rok 2005 byl z hlediska hnízdění čápů bílých v České republice velice špatný. V některých regionech byla obsazenost hnízd dospělými ptáky a úspěšnost hnízdění hluboko pod mnohaletým průměrem. Mnoho hnízd zůstalo neobsazených po celé hnízdní období nebo byla hnízda obsazena dospělými čápy, ale bez mláďat.

Na průběh hnízdění mělo vliv chladné jaro a deštivé počasí v některých lokalitách v době hnízdění. Klimatické podmínky negativně ovlivnily i potravní nabídku čápů. Avšak hlavní příčinou „slabého“ roku pro čápy bílé byla patrně situace s jarním přiletem dospělých na hnízda. Zatímco západoevropská populace čápů (početně mnohonásobně menší než východoevropská), migrující na hnízdiště a zimoviště přes Pyrenejský poloostrov, přilétla na svá hnízda až na výjimky normálně, východoevropská populace, táhnoucí přes Arabský poloostrov a podél Rudého moře, se zdržela vlivem silných mrazů a vichřic v březnu a v dubnu v Turecku. Někteří čápi zahynuli a mno-

ho jich přilétlo na hnízda až koncem dubna nebo dokonce začátkem května, takže tyto páry již byly bez mláďat. Proto v západních Čechách, kde převládá západní populace, byla situace v úspěšnosti hnízdění dobrá, ani v jižních Čechách, kde se obě populace mísí, výsledky hnízdění nedopadly tak katastrofálně, avšak severní Čechy, kde převládají ptáci z východoevropské tažné cesty, dopadly velmi špatně. Většina hnízd zde nebyla vůbec obsazena. Ještě mnohem horší byla situace s hnízděním čápů bílých na Moravě, a zejména na Slovensku. Podobné zprávy jsou i z Maďarska, Polska apod. Více než polovina hnízd nebyla dospělými čápy vůbec obsazena.

Všechny tyto skutečnosti plně dokladují nutnost dlouhodobé péče o každé čapí hnízdo, případně na vhodných místech i instalaci umělých hnízdních podložek (viz KND podzim 2003). Významné je i další objasňování hnízdní biologie a etologie čápů při zajištění zdravé potravní základny. Neméně důležité je i osvětové působení na veřejnost pomocí tisku, rozhlasu, televize, propagačních materiálů či terénní agitací. ☒

Autor je odborným garantem programu „Ciconia a ostatní brodiví“.

Kontakt - tel.: 416 837 603, e-mail: ciconia.roudnice@centrum.cz

Důležitou součástí sčítání čápů je jejich kroužkování.

Nejstarší čáp

Dospělí čápi se dožívají v průměru 8 až 10 let života. Nejstarší zjištěný jedinec v historii v České a Slovenské republice, u kterého byl věk bezpečně prokázán kroužkováním, byl star 22 let. Pták byl kroužkován jako mládě na hnízdě ve Štěkní u Strakonice v roce 1982. V letech 2003 až 2004 hnízdil tento čáp v Plané nad Lužnicí. Údaje na jeho kroužku byly bezpečně odečteny silným stativovým dalekohledem. V roce 2005 byl již na lokalitě jiný pár.

Místo pro přírodu

Uplynulé období bylo na výkupy bohaté. Kromě několika dalších pozemků na Ščurnici (celkem tam v tuto chvíli ČSOP již vlastní 13,2 ha) jsme vykoupili velkou část Jindřišského údolí u Jindřichova Hradce (9,3 ha), zajímavou lokalitu lýkovce jedovatého zvanou Kupsova skála na Podblanicku (o té jste se mohli dočíst v minulém čísle KND) a začali jsme s výkupy na Zázmonicích ve Ždánickém lese na jižní Moravě (stepní lokalita – prozatím 0,25 ha).

Chcete-li některou z „našich“ lokalit navštívit, posloužit by vám měly postupně vydávané „miniprůvodce“. Prozatím vyšly čtyři (Triangl, Ščurnica, Bělá, Jindřišské údolí) a připravujeme další. Zdarma k dispozici budou v ekocentrech ČSOP, v turistických infocentrech v okolí a samozřejmě v kanceláři ČSOP v Praze (viz tiráž), stáhnout ve formátu pdf si je můžete též z webových stránek www.mistoproprirodu.cz (Kampaň Místo pro přírodu > Tiskoviny ke stažení). Postupně jsou na jednotlivých lokalitách osazovány též informační tabule.

Na výkupy v současné době čeká kromě dalších pozemků na Ščurnici, Zázmonicích a jedné zbývající parcely na Kupsově skále i již dříve avizovaný mokřad „Opíček“ u Liberce. Tentokrát nejde o pouhý výhled, ale o již předjednané kupní smlouvy. Během jara tak budeme potřebovat minimálně 500.000 korun. A účet Místa pro přírodu v současné době zeje prázdnou! Věřme však, že s vaší pomocí potřebné peníze brzy získáme.

Své dary posílejte prosím na známé číslo účtu 9999922/0800. Nadále můžete přispívat i přímo na pokračující výkupy Ščurnice, pokud k vaší platbě připišete specifický symbol 103.

Bělá

Malebná i tajemná je krajina Dražanské vrchoviny. Mohutné buky rozkládají své koruny v přírodní rezervaci Průchodnice, pestrá je mozaika políček a květnatých luk v okolí Horního Štěpánova.

TEXT LIBOR TANDLER
FOTO EVA ZATLOUKALOVÁ

Tady, v zapomenuté krajině Konické vrchoviny, byl v roce 1992 vyhlášen okresním úřadem v Prostějově přírodní park „Kladecko“. Jeho součástí je i malebné údolí Bělé, přítoku říčky Nectavy. Tvoří jej mozaika mokřadních a vysychavých luk, roztroušených lesíků i osamocených stromů čnicích k obloze.

Malé, nenápadné, skoro až zapomenuté loučky v blízkosti bývalého hotelu Úpolín si jako první povšiml na svých toulkách krajinou RNDr. Petr Albrecht, prostějovský botanik a zapálený ochránce přírody. Desítky prstnaticů májových tu každé jaro vykukují z trávy, žluté hlavičky upolínů nejvyšších zdraví poutníka jdoucího krajinou. Neobvyklé je bohatství nenápadných ostřic, které ocení jen opravdoví znalci. Roste tu ostřice

Davallova, ostřice prosová, ostřice trsnatá, ostřice rudá, ostřice stinná, ostřice odchýlná, ostřice latnatá a spousta dalších krásných a vzácných rostlin. Bulvy ostřic tu dosahují až metrové výšky.

Vzkříšení

Po roce 1990 však začala loučka chřadnout. Seno z mokré louky nikdo nepotřeboval, blízký hotel byl uzavřen, a tak ani z estetických důvodů se nikdo o loučku nestaral. Až se rozhodla o louku postarat skupina dobrovolníků z blízkých Kladek sdružená pod hlavičkou místní organizace Českého svazu ochránců přírody. Hlavní zásluhu na obnovení péče má její dlouholetý předseda MVDr. Menšík. Každý rok se tu sečou travní porosty a odstra-

ňují náletové dřeviny. Loučky se navrátila její původní, krásná tvář.

Významným krokem k ochraně lokality bylo její zařazení mezi zájmové lokality pozemkového spolku Prostějovsko. Podstatná část lokality o výměře cca 0,6 hektaru byla v roce 2005 odkoupena v rámci kampaně Místo pro přírodu do vlastnictví ČSOP. Další pozemek ve vlastnictví obce Kladky je dnes v dlouhodobém pronájmu ČSOP Prostějov.

Asi největším kladem tohoto příběhu je skutečnost, že se o kousek zajímavé krajiny rozhodla postarat skupina místních lidí z malé podhorské víscky. Lidí, kterým nebyl lhostejný osud zdánlivě obyčejného, zapomenutého území. A proto si jich vážím.

Autor je členem ZO ČSOP Oriolus, realizátorem projektu Pozemkový spolek Prostějovsko.
Kontakt – tel.: 603 826 724,
e-mail: libtan@volny.cz

ČSOP Prostějov pečuje o vzácný glaciální relikv

Nejen péče o lokalitu vzácné ostřice přítupé, ale i její samotný nálezy na našem území je výsledkem práce malé skupiny amatérských botaniků pracujících v ZO ČSOP Hořepník.

TEXT JAROSLAV PODHORNÝ

Dva roky po tragické smrti profesionálního botanika a vůdčí osobnosti prostějovské ČSOP Petra Albrechta vznikla základní organizace s botanickou specializací. Jejím cílem je pokračovat v jím započaté floristické činnosti.

Botanici v terénu

Prostějovské ochranné aktivity jsou z velké části zaměřeny na péči o více než dvě desítky přírodních botanických lokalit a chráněných území. Nezbytné je při této činnosti i studium floristické problematiky. Proto jsme se pustili do systematického zkoumání floristických dat z různých literárních zdrojů, inventarizačních průzkumů i soukromé databáze Petra Albrechta.

Získané údaje ověřujeme terénním průzkumem. Proto jsme mimo jiné vymysleli akci „Jízda po chráněných územích“, při které každoročně zveme pracovníky Krajského úřadu, Agentury ochrana přírody a krajiny, České inspekce životního prostředí a významné akademické botaniky na exkurze po vybraných lokalitách, kde přímo na místě diskutujeme o problémech jejich ochrany.

Nečekaný objev

Jedním z témat této akce v roce 2003 byla snaha nalézt způsob ochrany pro zaznamenaný nejsevernější výskyt ostřice drobné. Shodou šťastných okolností se stal našim spolupracovníkem jeden největších odborníků na ostřice v naší republice, Ing. Radomír Řepka, PhD. Při exkurzi na lokalitě Malá horka u Vícova sice nálezy ostřice drobné nepotvrdil, avšak oznámil posléze unikátní nálezy nového druhu pro Českou republiku – Carex obtusata. Český název tehdy neměla – nazvali jsme ji ostřice přítupá. Rovněž druhý uváděný výskyt ostřice drobné asi 1 km východně od Malé horky na přírodní památce Za Hrnčířkou byl přehodnocen na populaci ostřice přítupé.

Ostřice přítupá je velmi vzácná na území celé Evropy. Vyskytuje se na Sibiři kromě její jižní části, zasahuje až na Čukotku a do Číny. Izolovaná skupina lokalit leží na Kavkaze a v Gruzii. Směrem na západ zasahuje okraj sibiřského výskytu po Ural, odsud směrem západním se vyskytuje vzácně v severním a středním Rusku, v Bělorusku, jediná lokalita na západní Ukrajině leží nedaleko Lvova. Nejbližší lokalita od nás (již zničená) se nacházela v Německu u Lipska, dále roste tato ostřice ojediněle v Mecklenbursku (severně a severovýchodně od Berlína) a v jižním Švédsku.

Nálezy ostřice přítupé na dvou blízkých lokalitách v okolí Vícova přesahuje svým významem hranice ČR a má celoevropský význam. Tento druh zde dosahuje jihozápadního okraje euroasijské části areálu. Je velmi pravděpodobné, že se jedná o reliktní středoevropský výskyt, kterému lze připodobnit i nálezy brýzy nízké u Olomouce, matizny bahenní u Hrdibořic a ostřice tlapkaté na více místech, nejbližší pak v nedalekém vojenském újezdu Vyškov a v Terezkém údolí u Náměště na Hané. Tyto druhy migrovaly do střední Evropy v poslední době ledové, v prostředí stepi s drsným kontinentálním klimatem, v částečně bezlesí prostoru střední Evropy.

V průběhu doby uplynulé od nálezu se podařilo vyhlásit Malou horku u Vícova jako přechodně chráněnou plochu. ČSOP Prostějov je spolunavrhovatelem na vyhlášení této lokality zvláště chráněným územím. Během poslední vegetační sezóny proběhlo první řízené střídavé kosení spojené s odstraňováním náletu dřevin, které provedli členové ZO Hořepník Prostějov.

Autor je předseda ZO ČSOP Hořepník Prostějov.
Kontakt – e-mail: podhorny.csop@seznam.cz

V minulém čísle KND jsme vás stručně informovali o „staronové“ Akci žába, jejímž cílem je zmapování a následné zabezpečení úseků silnic rizikových pro obojživelníky. Dnes se k tématu ještě vracíme.

TEXT MOJMÍR VLAŠÍN, BLANKA MIKÁTOVÁ

FOTO: LUKÁŠ CHOLIVA

V dnešní době už jen vzácně podbarvuje jarní večery žabí sbor. Žáby, a s nimi další druhy obojživelníků, z naší krajiny mizí a za více či méně ohrožené jsou považovány všechny druhy žijící u nás. Od 50. let jsou pozorovány jejich alarmující úbytky. Mnoho druhů dříve hojných utrpělo povážlivé ztráty početního stavu, postupně mizí i celé populace. Ještě poměrně nedávno souvislý areál rozšíření některých obojživelníků se postupně třští. V jarním období, kdy obojživelníci putují na místa rozmnožování, dochází často k jejich usmrcení na silnici. Na jednom silničním úseku tak mohou uhynout desítky, stovky i tisíce jedinců. Proto jsou nutné konkrétní ochranné programy a zásahy. Jedním z nich je sledování rizikových úseků tahových cest obojživelníků přes silniční komunikace a postupné řešení nejproblémovějších z nich.

Mapování rizikových úseků

V minulém čísle KND byli čtenáři vyzváni, aby se podíleli na mapování výše uvedených rizikových úseků. Tato výzva trvá. Nezačínáme však na bílé mapě. Ve spolupráci se zoology i se zájemci o přírodu

FOTO: LUKÁŠ KONEČNÝ

Migrace žab

se již podařilo shromáždit údaje o mnoha úsecích silnic, na nichž jsou obojživelníci každoročně ve větším množství usmrcováni. Za relevantní byly brány ty úseky, které se podařilo v průběhu let 2000–2004 ověřit. V současné době máme v evidenci téměř 300 takových úseků z celé České republiky a jejich počet se (i díky vaší pomoci) stále zvyšuje. Jejich aktuální databázi se zákresy v mapách naleznete na webových stránkách www.csop.cz/akcezaba.

Při zjišťování rizikových úseků je vhodné soustředit kontrolu v době jarního tahu především na silně frekventované komunikace. Místo, kde se tahové cesty protínají se silnicí, označíme v mapě a zapíšeme délku rizikového úseku. K tomuto účelu jsou vhodné především mapy 1 : 10 000. Pro zjištění co nejpřesnějšího množství usmrcených jedinců kontrolujeme v době tahu každý den nebezpečná místa a zaznamenáváme počet přejetých zvířat. Snažíme se zachytit již začátek tahu obojživelníků. K tomuto účelu je vhodné vytvořit průzkumné hlídky. Ropuchy putují k místu rozmnožování někdy již ve druhé polovině břez-

FOTO: LUKÁŠ KONEČNÝ

na, „zemní“ skokani i dřívě. Vzhledem k tomu, že se obojživelníci stahují k místu rozmnožování i ze vzdálenosti několika kilometrů, nemusejí ležet rizikové úseky v bezprostřední blízkosti vodních ploch.

Cenné jsou informace nejen o nových, zatím nevidovaných úsecích, ale i korekce už existujících záznamů. K zaslání svých zjištění můžete použít hlášenku, která vyšla v minulém čísle KND, a kterou naleznete též v elektronické podobě (včetně její interaktivní verze) na výše uvedených webových stránkách. ☒

*Autoři jsou zoologové zabývající se dlouhodobě ochranou obojživelníků.
Kontakt – e-mail: veronica@veronica.cz.*

Tématické publikace

V roce 2002, respektive 2004, vyšly v rámci Metodické rady ČSOP knížky **Ochrana obojživelníků a Obojživelníci a doprava. Tyto publikace jsou kuchařkou pro všechny, kteří se nebojí žab ani jiných obojživelníků a chtějí jim pomoci. Kromě základních informací obsahují i praktické návody jak chránit žáby, táhnoucí přes silnici, nebo jak založit mokřad či tůň vhodnou pro rozmnožování obojživelníků. Zájemci mohou brožury obdržet na dobírku za cenu 89, resp. 66 Kč + poštovné na adrese: ZO ČSOP Veronica, Panská 9, 602 00 Brno.**

Pracovníci záchranných stanic se setkávají s nejrůznějšími osudy zvířat.

TEXT ONDŘEJ FIALA

Vždy se snaží udělat maximum pro to, aby poraněnému jedinci pomohli, někdy ovšem jejich snaha vyjde naprázdno. Obzvláště, pokud je příčinou poranění lidská zloba.

FOTO: JOSEF CACH

Oběti

Takovým případem byl i nález káně lesní, ke které byli povoláni zaměstnanci záchranné stanice v Pasíčkách. Poraněnou káň našla koncem února myslivecká stráž na poli na Chrudimsku. Pták měl amputované prsty na pravé noze. S největší pravděpodobností se chytil do nastražených želez a podařilo se mu osvobodit se za cenu ztráty pravého pařátu. Ve stanici byl pták okamžitě ošetřen, bohužel i přes veškerou péči pošel. Pachatel, který nastražil železa, nebyl dopaden.

Lidská touha likvidovat škodnou byla i za zraněním dvou ptáků na Ostravsku. Neznámý střelec tam v polovině března postřelil poštolku obecnou. Pták, nalezený v Ostravě-Zábřehu, měl rozdrčené kůstky v pravém křídle. Několikrát přelomené kosti už nikdy dobře nesrotou a samička poštolky tak zůstane navždy odkázaná na péči člověka.

O něco větší „šťěstlí“ měl puštkík, který byl přivezen o několik dnů později do záchranné stanice v Bartošovicích na Moravě. Pták měl poranění na hlavě a teprve důkladná prohlídka objasnila, že se rovněž stal obětí nenávidného ostrostřelce. Střela našťestí nepoškodila kost a zůstala pod kůží. Je tak velká naděje, že se sova po doléčení vrátí zpět do přírody.

FOTO: ONDŘEJ FIALA

Zvířata v nouzi

Tak trochu detektivka

Občas se však vyskytnou případy, které vzbuzují spíše úsměv. S jedním takovým se nedávno setkali pracovníci záchranné stanice v Pátku u Poděbrad. Majitel přišel zkontrolovat svou chatu. Zjistil, že je obrácená naruby. Nejdříve ho napadlo, že byl vykraden a zavolal policii. Avšak dříve, než dorazila na místo činu, se zjistilo, že pachatelem je puštkík. Spadl komínem do chaty a zůstal v ní uvězněn asi týden. Za tu dobu posrážel vše, co se jen dalo. V chatě to pak vypadalo jak po nájezdu lupičů.

„Puštkík byl dost vyhladovělý. Ve stanici jsme ho ošetřili a už je zase zpátky na svobodě,“ komentoval případ Luboš Vaněk ze záchranné stanice v Pátku. ☒

*Autor je koordinátorem Národní sítě stanic pro handicapované živočichy.
Kontakt – tel.: 222 511 494,
e-mail: csop@ecn.cz*

FOTO: ALICE JANEČKOVÁ

Národní síť stanic pro handicapované živočichy

Je unikátní projekt realizovaný Českým svazem ochránců přírody. Na tři desítky stanic, provozovaných subjekty ČSOP i dalšími partnerskými organizacemi, jsou připraveny kdykoliv a kdekoliv se postarat o zraněné či jinak handicapované volně žijící zvíře. Že je to činnost finančně náročná je zřejmé. Proto na konci loňského roku Český svaz ochránců přírody vyhlásil veřejnou sbírku **Zvíře v nouzi**.

Za první tři měsíce kampaně obdržely záchranné stanice na svou činnost 290 tisíc korun a 9960 dárcovských SMS.

Chcete-li i vy podpořit záchranu zvířat v České republice, pošlete dárcovskou SMS na číslo 87777 ve tvaru **DMS ZVIREVNOUZI** (cena 1 DMS je 30 Kč, příjemce obdrží 27 Kč), či pošlete svůj dar na účet sbírky **33553322/0800**.

Geopark Český ráj

V roce 2000 podepsaly první čtyři geoparky z Francie, Řecka, Německa a Španělska dohodu o založení Sítě evropských geoparků. Tím byla završena myšlenka popularizace a prezentace unikátních evropských geologických lokalit.

TEXT LENKA ŠOLTYSOVÁ
FOTO LUKÁŠ BÍLEK

Co jsou to geoparky?

Vytvoření sítě geoparků je jednou z možností jak chránit a zároveň v rozumné míře využívat geologické dědictví planety Země. V současné době existují dvě sítě geoparků, které jsou však navzájem velice úzce provázány. První je Síť Evropských geoparků, která dnes sdružuje 25 geoparků z různých států Evropy. Na První mezinárodní konferenci o geoparcích v Pekingu (2004) byla přijata Pekingská deklarace o ochraně geologického dědictví, na jejímž základě vznikla pod patronací UNESCO Světová síť geoparků. Na základě Makedonské deklarace se každý evropský geopark stává automaticky i geoparkem UNESCO. Česká republika se může pochlubit prvním geoparkem, který je členem Sítě Evropských geoparků a zároveň i geoparkem UNESCO.

Převzato z www.geoparkceskyraj.cz

Ochrana i rozvoj

Český ráj je kolébkou naší turistiky i horolezectví. Nachází se poblíž Prahy a dalších velkých měst. Svou malebností vyzývá nejen k letmé návštěvě, ale i k dlouhodobějším pobytům, o čemž svědčí velký zájem o výstavbu rekreač-

Skalní města – to jsou nejen monumentální krajinné scenérie, ale i řada intimních zákoutí. (Javorový důl v Prachovských skalách).

ních domů a chalup. Podle odhadů navštíví ročně jen území CHKO Český ráj přibližně milion návštěvníků. Významné kulturní památky, hrady Trosky, Kost či zámek Sychrov, navštíví za rok průměrně 120 000 lidí. V turistické sezóně projde nejatraktivnějšími skalními městy, jako jsou Prachovské skály či Hruboskalsko, více než čtyři tisíce návštěvníků denně.

Zřízení geoparku je velkou výzvou pro obce, orgány ochrany přírody, neziskové organizace, podnikatele a další k tomu, aby hledali a našli vhodný kompromis, který zajistí zároveň trvalou udržitelnost přírodních hodnot i optimální rozvoj cestovního ruchu, na němž je závislá eko-

nomika regionu. Podle doporučení IUCN bude spolu se zařazením Českého ráje do sítě geoparků nutné zkvalitnit komplex turistických služeb na úroveň odpovídající mezinárodním standardům a současně rozšířit a zkvalitnit strážní službu, aby se omezilo ohrožení přírodních hodnot návštěvníky.

Geopark je ideálním kompromisem mezi potřebami ochrany přírody a potřebami rozvoje turistického ruchu. Vzhledem k určité podobnosti evropských geoparků bude možné využít mezinárodní metody pro jejich zpřístupňování, regulaci návštěvníků, zajištění turistických služeb a podobně. Český ráj připravuje spolupráci s německým geoparkem Bergstrasse Odenwald, ležícím poblíž Frankfurtu a rakouským geoparkem Kamptal nedaleko Vídně.

Autorka je vedoucí Správy CHKO Český ráj. Kontakt – tel.: 481 363 922, e-mail: lenka.soltysova@schkocr.cz

Další evropské geoparky

Francie

Astrobleme Châtaigneraie Limousine Geopark (<http://perso.wanadoo.fr/pierredelune>), *Parc Naturel Régional du Luberon* (www.parcduluberon.com), *Réserve Géologique de Haute Provence* (www.resgeol04.org)

Irsko

Copper Coast Geopark (www.coppercoastgeopark.com)

Itálie

Beigua Geopark (www.parcobeigua.it), *Madonie Geopark* (www.parcodellemadonie.it), *Rocca di Cerere Geopark* (www.roccadicerere.it)

Německo

Geo-Naturpark Bergstrasse Odenwald (www.geo-naturpark.de), *Geopark Harz – Braunschweiger Land – Ostfalen* (www.geopark-braunschweiger-land.de), *Mecklenburg Ice age Park, Nationaler Geopark Schwäbische Alb* (www.geopark-alb.de), *Terra Vita Naturpark* (www.naturpark-terravita.de), *Vulkaneifel European Geopark* (www.geopark-vulkaneifel.de)

Rakousko

Kulturpark Kamptal (www.kulturpark-kamptal.at), *Naturpark Steirische Eisenwurzten* (www.naturparke.at/index2.html?steieis/home.html)

Rumunsko

Hateg Country Dinosaurs Geopark (www.cjhunedoara.ro/geopark)

Řecko

Petrified Forest of Lesvos (www.petrifiedforest.gr), *Psiloritis Natural Park* (www.psiloritis.net.gr)

Španělsko

Maestrazgo Cultural Park (www.maestrazgo.org)

Velká Británie a Severní Irsko

Abberley and Malvern Hills Geopark (www.worc.ac.uk/geopark), *Fforest Fawr Geopark* (www.breconbeacons.org), *Marble Arch Caves European Geopark* (www.marblearchcaves.net), *North Pennines AONB* (www.northpennines.org.uk), *North West Highlands Geopark* (www.northwest-highlands-geopark.org.uk)

Prvním českým „evropským geoparkem“ se stal v říjnu minulého roku Český ráj. ČSOP bylo první neziskovou organizací, která svým prohlášením nominaci Českého ráje podpořila.

Učebnice geologie pod širým nebem

Evropské geoparky tvoří jedna nebo více geologických lokalit, které jsou výjimečné z evropského či dokonce světového hlediska. Činnost geoparků má přispívat ke zvelebování přírodního prostředí a k udržitelnému rozvoji území, veřejnost je zde seznamována s výsledky vědeckého výzkumu. Motivací k jejich návštěvě má být poznávání, nikoliv rekreace. Program pro návštěvníky je veden zásadami ekoturistiky a poznávací turistiky.

Území geoparku Český ráj má rozlohu cca 700 km², tedy mnohem více než stejnojmenná chráněná krajinná oblast. Rozprostírá se mezi městy Jičín, Sobotka, Mnichovo Hradiště, Železný Brod, Bozkov, Jilemnice a Nová Paka. Zahrnuje stovky geologických, geomorfologických a archeologických lokalit, četné historické a kulturní památky i komponovanou barokní krajinu okolí Jičína.

V průběhu geologické historie byla oblast dnem křídového moře, sopky zde chrlily lávu a popel, probíhala vrásnění hornin a zdvihy či poklesy bloků zemské

kůry. Tento vývoj se odrazil v pestrém souboru hornin. Zhruba polovinu území tvoří mořské usazeniny svrchní křídvy. V krajině se nápadně uplatňují křemenné pískovce, které tvoří tabulové plošiny lemované pásy bohatě členěných skal. Na tváři krajiny zapracovaly slunce, vítr a voda, které vytvořily pískovcová skalní města a v okolí Bozkova i podzemní krasové jevy. Území Českého ráje poskytuje obraz o geologické historii Země a zároveň dokládá i význam přírodních podmínek pro ekonomický a kulturní vývoj lidské společnosti. Právě odtud pocházejí jedny z nejstarších dokladů o použití kamene, drahé kameny z této oblasti se zpracovávají i v současnosti.

Bližší informace

Vedle místních muzeí a Správy CHKO Český ráj je jedním ze signatářů Dohody o založení a realizaci geoparku Český ráj i Středisko ekologické výchovy Český ráj, jehož zřizovateli jsou tři základní organizace ČSOP – Křižánky, Sedmihorky a Polabí. To nyní připravuje putovní výstavu o geoparku.

Více o geoparku Český ráj se můžete dozvědět na www.geoparkceskyraj.cz.

Prachovské skály jsou jedním z nejtřípětějších pískovcových skalních měst Českého ráje. Také však turisticky nejexponovanější, z čehož plyne řada problémů.

Moravský kras je i krajina s pestrou faunou a flórou. Je to krajina od pravěku osídlená člověkem, který ji postupně přetvářel. Jen vzácně – v nepřístupných krasových roklinách a žlebech – nám zůstala zachována ve své původní podobě.

Suťové lesy

V Moravském krasu jsou suťové lesy nejhojnější v oblasti ponorné říčky Punkvy, kde můžeme nalézt celou řadu jejich typů. K těm, v nichž se vyskytují horské druhy rostlin a živočichů, patří hlavně javořiny s měsíčníci vytrvalou a velmi vzácné jaseňiny s výskytem ohrožené kapradiny jazyku jeleního celolistého. Na skalách a nepřístupných svazích v NPR Vývěry Punkvy prosperuje jedna z největších populací tisů červeného v České republice. Ve zpravidla dobře vytvořeném bylinném podrostu se objevuje řada ohrožených druhů rostlin, jako např. oměj vlčí mor, ploštičník evropský a čistec alpský. Hojně jsou kapraděrosty – cenným druhem je zejména kapradina laločnatá. K suťovým lesům patří i lipiny na členitých skalních ostrožnách a v horních částech svahů, jejichž bylinný podrost tvoří pěcha-va vápnomilná spolu se vzácnými skalničkami lomikámenem vždyživým a dvojšťíkem hladkoplodým.

Bučiny

Bučiny se srdíčkou jednokvětou jsou potenciální vegetací krasových plošin. V chladnějších partiích svahů krasových údolí rostou podhorské kyčelnicové bučiny s jedlí. Skalnaté vápencové svahy neumožňují plný zápoj buku. Tyto světlejší tzv. vápnomilné bučiny poskytují optimální stanoviště pro růst řady lesních orchidejí. Patří k nim naše největší orchidej střevíčník pantoflíček, všechny tři druhy našich okrotic, vemeník dvoulistý, hlístník hnězdák a celá řada kruštíků. K dalším vzácnějším rostlinám patří rozrazil horský, lýkovec jedovatý a lilie zlatohlávek. V oblasti Rudice se na chudých písčitéch sedimentech vysky-

Javor klen v suťovém lese.

Živá příroda Moravského krasu

Moravský kras nejsou jen proslulé krápníky bohatě zdobené jeskyně s věhlasnou propastí Macocha, ročně navštěvované statisíci návštěvníků z celého světa.

TEXT A FOTO LIBOR KOTOUČ

tují zbytky acidofilních bučin. V rozsáhlých bučinách střední části krasu hnízdí dravci jestřáb lesní, krahujec obecný, včelojed lesní a ostříž lesní. Dutiny starých stromů využívá holub doupeňák. V krasu se usadil čáp černý a nejnověji i sýc rousný.

Dubohabřiny

Dubohabřiny představují nádhernou ukázkou společného harmonického působení přírody a člověka v krajině. Výmladkové hospodaření dalo vznik nízkým rozvolněným lesům s bohatým zastoupením na jaře kvetoucích bylin. Palivové dřevo habru se těžilo vzhledem k blízkosti Brna hlavně v jižní části. Moravský kras je místem kontaktu tří významných floristických oblastí, a proto i dubohabřiny se zde vyskytují ve třech typech. Panonské dubohabřiny obsahují teplomilné rostliny, jako jsou violka divotvárná, kamejka modronachová, medovník velkokvětý a plicník měkký. Karpatské dubohabřiny jsou rozšířeny v údolí Říčky a rostou v nich ostřice chlupatá, pryšec mandloňovitý a kostival hlíznatý, hojně se zde vyskytuje sněžěnka podsnežník. Nejrozšířenější v území jsou dubohabřiny hercynské, v nichž se vyskytuje jaterník podléška a černýš hajní.

Teplomilné doubravy

Teplomilné doubravy nalezneme na jižně orientovaných skalnatých svazích. Největší zastoupení mají tzv. břekové doubravy s bylinným podrostem kostřavy ovčí a lipnice hajní na vyvělých horninách brněnského masívu. Žijí v nich ohrožení brouci kovařík *Limoniscus violaceus* a roháč obecný. Mnohem vzácnější jsou tzv. dřínové doubravy na vápenci. Jsou rozšířeny v oblasti Hádů a na skalních hranách krasových žlebů na severu oblasti. V jejich podrostu se objevuje řada teplomilných druhů jako třemdava bílá, hvězdnice chlumní, kamejka modronachová, rozrazil ožankovitý, čistec přímý a kakost krvavý.

Lužní lesy

Vzhledem k vysoké propustnosti vody vápencovým podložím jsou lužní lesy rozšířeny pouze ve spodních částech údolí pod aktivními vyvěračkami. Nejzachovalejší olšiny nalezneme v údolí Punkvy, Křtinském údolí a v údolí Říčky. Mají bohatý bylinný podrost s ostřicí oddálenou, devětsílem bílým, mokřýšem střídavolistým, blatouchem bahenním a kakostem hnědočerveným. V údolí Říčky roste v olšinách vzácná cídívka zimní, pro údolí Punkvy je velmi typická měsíčnice vytrvalá. V inverzních polohách na dnech žlebů se vzácně vyskytuje střevlík nepravidelný. Hojným ptákem je skorec vodní.

Stepní trávníky

Vývoj stepních trávníků byl ovlivněn činností člověka – hlavně úhorovým hospodařením a pastevectvím. Tato společenstva vznikla na místech vykloučených doubrav a dubohabřin. V rostlinných společenstvech převažují teplomilné druhy, kterým se do lesnatého území podařilo proniknout. Na krasových stepích roste mnoho vzácných rostlin jako koniklec velkokvětý, hadinec nachový, čistec přímý, hvězdnice chlumní, pryšec mnohobarvý, třemdava bílá, hlaváček jarní, kosatec nízký i různobarvý, hořeček brvitý a hořec křížatý. Dekorativní pcháč bělohlavý má naše největší naleziště na Vilémovické stráni.

Pozemkové spolky

O přírodu a krajinu Moravského krasu pečují dva pozemkové spolky, zřízené místními organizacemi ČSOP – ZO ČSOP Ponikva (tel.: 776 227 073, e-mail: ponikva@seznam.cz) a ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády (tel.: 543 216 483, e-mail: vaclav.izak@rezekvitek.cz).

Nejbohatší stepi jsou v jižní části krasu na hranici panonské oblasti. Hádecká planinka a Lysá hora v údolí Říčky jsou významným útočištěm bezobratlých živočichů. Nápadný je pavouk stepník rudý, v létě zde loví kudlanka nábožná, v křovinách můžeme spatřit cikádu trnkovou. Neskutečně bohatá je fauna motýlů – na Hádech bylo na ploše 1 km² zjištěno více než 1700 druhů! Vyskytuje se zde náš největší motýl martináč hrušňový i nápadní otakárci fenyklový a ovocný. Lesní světliny v údolí Říčky hostí početnou populaci jasoně dymnivkového. K vzácným plazům patří užovka hladká a ještěrka zelená.

Louky

Také louky jsou součástí kulturní krajiny již od dob jejího vzniku v neolitu. V Moravském krasu se nejčastěji vyskytují květnaté mezofilní louky se zvonkem rozkladitým, škardou dvouletou, kakostem lučním, kozí bradou východní, chrastavcem rolním a vyšším zastoupením suchomilných druhů. Vlhké a podmáčené louky jsou poměrně vzácné. Kromě pcháče zelinného, bahenního a různolistého mohou obsahovat např. ohrožené rostliny prstnatec májový a upolín evropský. Na zbytcích vlhkých luk v okolí Ostrova dosud přežívá populace evropsky významného motýla modráška bahenního. V okolí Mokřadu pod Tipečkem se vyskytují vlhkomilní motýli ohniváček modrolesklý a perleťovec kopřivový.

Dvě z krásných květin Moravského krasu – koniklec velkokvětý a pcháč bělohlavý.

Skály a sutě

K růstu ve štěrbinách jsou nejlépe přizpůsobeny některé druhy kapradin – hlavně sleziníky červený, routička a zelený. Vlhké a stinné skály vyhledávají kapradiny puchýřník křehký (známý i z městských zídek) a bukovník vápencový. Na vápencových sutích a skalách roste celá řada dekorativních a chráněných druhů, jako lomikámen vždyživý a dvojšťíkem hladkoplodý. Prvosenkovitá horská rostlina kruhatka Matthioliho dokázala v kolmé stěně Macochy přežít od poslední doby ledové – je to jediná její populace u nás. Skály a sutě se vyznačují výskytem plžů, pavouků, chvostokoků a šupinušek. Do roku 1957 hnízdil na skalních stěnách sokol stěhovavý. Při reintrodukcii v letech 1993–2001 zde bylo vypuštěno 26 mladých sokolů a dva samci raroha velkého, bohužel v krasu nezůstali. ☒

Autor je členem ZO ČSOP Ponikva.
Kontakt – e-mail: ponikva@seznam.cz

FOTO: JOSEF HAVELKA

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy byla vyhlášena v roce 1970.

TEXT JAROMÍR ČEJKA

Její rozloha činí 70 940 ha, z toho 46% zaujímají lesy, zastoupené zejména ve vyšší centrální části území. Zemědělské pozemky zaujímají 44% území, 1,9% vodní plochy a 0,9% zastavěné plochy. CHKO se rozkládá v nadmořských výškách od 490 do 836,3 m (nejvyšší vrchol Devět skal).

Krajinný ráz

V krajině, formované již od doby středověké kolonizace někdejšího pomezí hvozdu, se pod zalesněnými hřbety Žďárských vrchů prolínají pole a louky s osnou dřevinnou vegetací, malebně začleňující rybníky i venkovské osídlení s prvky horácké lidové architektury.

Významným fenoménem chráněného území je voda. Žďárské vrchy jsou důležitou pramennou oblastí na hlav-

ni evropské rozvodnici mezi Severním a Černým mořem. Na zdejší husté síti drobných vodních toků byla od středověku vytvářena rozsáhlá rybníční soustava. V současné době je funkčních 187 rybníků různé velikosti, z nichž největší je Velké Dářko o rozloze 205 ha a o celkovém objemu 3,56 mil. m³ vody. Dále zde byly postaveny přehradní nádrže Hamry, Strž, Staviště a Pilská. K nejcenějším segmentům náležejí zejména rašeliniště a další mokřadní společenstva. Typickými krajinnými prvky oblasti jsou rovněž rulové skalní útvary na zalesněných hřbetech Žďárských vrchů a mozaika rozptýlené dřevinné vegetace s remízky a kamenicemi v zemědělsky využívané krajině.

Proměny přírody

Až do středověké kolonizace ve 13. století pokrýval území chráněné krajinné oblasti, s výjimkou plošně nevýznamných skal a rašelinišť, stinný, v okolí pramenišť a mokřadních sníženin močálovitý, pralesní hvozd. Fragments blízké těmto přirozeným lesním společenstvům se na některých stanovištích zachovaly až do současnosti. Následně vznikala přírodě blízká až přirozená nelesní společenstva, např. ekosystémy klidných a tekoucích vod, pobřežních rákosin a vysokých ostřic, rašelinných luk, pastvin a vřesovišť.

Zachování nejceněnějších přírodních společenstev CHKO je zajištěno v síti 49 zvláště chráněných území o celkové rozloze 1301 ha. Z rostlin, rostoucích v chráněné krajinné oblasti, je 5 druhů zařazeno mezi kriticky ohrožené, 24 druhů

je silně ohroženo a 28 druhů figuruje v kategorii ohrožených. V trvale zamokřených a rašelinných loukách se vyskytují ostřice dvoudomá a šlahounovitá, suchopýrek alpský a rosnatka okrouhlostlá. Na rybnících roste ojedinele leknín bělostný. Poslední zbytkové populace hořečků – nahořklého a mnohotvárného českého – se nacházejí na výslunných stráních s vápenatým podložím. V oblasti jsou také významně rozšířeny vzácné druhy mechorostů. Několik chráněných území obývají vzácné druhy bezobratlých druhů živočichů – pavouci, střevlíkovití brouci, motýli a mravenci. V zachovaných podhorských potocích

FOTO: LUBOMÍR DAJČ

žijí mihule potoční, střevle potoční, vranka obecná, mník jednovousý. Na vodní prostředí je vázán výskyt ohrožených druhů obojživelníků, mj. blatnice skvrnitá a čolka velkého. Mlok skvrnitý žije v CHKO pouze v jediné lokalitě. Území obývá pět druhů plazů, typickým živočichem vlhkých rašelinných luk je zmije obecná. Celkem 24 druhů ptáků, žijících v oblasti, patří mezi silně ohrožené, 21 druhů mezi ohrožené. V CHKO byl prokázán výskyt 16 druhů netopýrů, u vrápence malého a netopýra brvitého v tzv. letních koloniích.

Ochrana je zaměřena i na volně rostoucí mimolesní dřevinnou vegetaci tvořící typický krajinný prvek CHKO. Nejcenějších 36 věkovitých stromů a 5 alejí bylo vyhlášeno jako památné a jsou průběžně ošetřovány. Návštěvníci oblasti mohou využít vybudované naučné stezky ochrany přírody Babín, Tisůvka-Žákova hora a Dářko, které zpřístupňují nejhodnotnější chráněná území, nebo putovat po naučné vlastivědné stezce Krajem Chrudimky. ☒

Autor je pracovníkem
CHKO Žďárské vrchy.

Kontakt – e-mail: jaromir.cejka@schkoc.cz

FOTO: JAN MORAVEC

V souvislosti s výskytem onemocnění ptáků virem H5N1, lidově nazývaným ptačí chřipka, ve světě, se Český svaz ochránců přírody velmi dlouho v médiích nijak neprojevoval.

TEXT PETR STÝBLO

Bylo to záměrné, neboť cokoli bylo v této době řečeno do médií, bylo okamžitě našimi žurnalisty zneužito ke zvyšování paniky mezi lidmi, a tedy na úkor ptáků a jejich ochrany. Přesto, že od samého počátku byly všechny známé informace o tomto onemocnění dostupné na internetu, český žurnalista je ignoroval, a když už citoval, pak pouze vybrané rádoby odborníky, kteří virům ani ptákům příliš nerozuměli. Rovněž doporučení některých našich ornitologů typu – Neničte hnízda, je to protizákonné – působila v našich médiích spíše návodně. Teprve ve chvíli, kdy u Hluboké nad Vltavou identifikovali veterináři první nález viru H5 na uhynulé labuti, vydal ČSOP následující informaci a prostřednictvím svých základních organizací ji poměrně hojně rozšířil po republice. ☒

Autor je ornitolog, ředitel kanceláře
ÚVR ČSOP. Kontakt – tel.: 222 511 494,
e-mail: csop@ecn.cz

Ptačí chřipka není problém. Problém jsou lidé, kteří se jí bojí.

Tisková zpráva ČSOP z 27. 3. 2006

V souvislosti s výskytem ptačí chřipky na našem území považujeme za nutné veřejnosti zdůraznit známé skutečnosti:

1. Normálně se chovající člověk u nás nemá šanci se touto chřipkou nakazit.
2. Krmit volně žijící ptáky, poskytovat jim místa pro hnízdění a těšit se z jejich přítomnosti je normální chování člověka. Při tomto chování člověk nemá šanci se ptačí chřipkou nakazit.
3. Je zcela zbytečné, neefektivní a nezákonné pod záminkou strachu z ptačí chřipky vyhánět ptáky z míst, kde se běžně vyskytují, nebo je či jejich hnízda likvidovat.

Jak ukazují zkušenosti z posledních měsíců, nakazit se ptačí chřipkou není vůbec jednoduché. V našich podmínkách je to prakticky nemožné. Tedy pokud někdo nepraktikuje obyčejně některých asijských zemí – nepije syrovou ptačí krev, nevytváří hleny z nosních otvorů živým kohoutům při kohoutích zápasech či nechodí spát se slepicemi... do jedné místnosti.

Český svaz ochránců přírody v důsledku masového šíření nejrůznějších „zaručeně pravdivých“ informací o ptačí chřipce stále častěji musí odpovídat na dotazy veřejnosti typu – Máme odstranit ptačí krmítko z našeho okna? Máme dál chodit krmit labuť k Vltavě? Máme ze zahrady odstranit ptačí budky? Můžeme pouštět ven naši kočku? Jak zabránit, aby se jiříčky vrátily do hnízda na našem domě? Na naší škole je čapí hnízdo – nemělo by se odstranit?

Všem odpovídáme: **Chovejte se tak, jak byste se chovali, kdybyste o ptačí chřipce nikdy neslyšeli. Těšte se z přítomnosti ptáků ve vašem okolí a pomáhejte jim.** Budete-li se chovat normálně, nehrozí vám žádné nebezpečí.

Při nález zraněného či zjevně nemocného ptáka je normální se ho nedotýkat a informovat o podrobnostech nálezů co nejrychleji místně příslušnou záchranou stanicí pro handicapované živočichy. Kontakty na stanice jsou na www.zachranazvirat.cz. Záchraná stanice se ve spolupráci se Státní veterinární správou postará o odborný odchyt a další vyšetření. Je-li takových ptáků více pohromadě či jsou-li ptáci mrtví, je nutné zavolat rovnou Státní veterinární správu (tel.: 227010142).

V případě, že se veřejnost setká s úmyslnou likvidací ptáků či jejich hnízdišť, doporučujeme ihned kontaktovat Policii ČR, Českou inspekci životního prostředí (www.cizp.cz), Český svaz ochránců přírody (tel.: 222516115) nebo Českou společnost ornitologickou (tel.: 274 866 700).

Petr Stýblo

Ekologická poradna Veronica

Posláním ZO ČSOP Veronica je podpora šetrného vztahu k přírodě, krajíně a jejím přírodním i kulturním hodnotám.

TEXT HANA CHALUPSKÁ
FOTO ARCHIV ČSOP VERONICA

Tohoto cíle organizace dosahuje prostřednictvím své publikační činnosti (dvouměsíčník Veronica, zvláštní vydání časopisu, studie, informační letáky a knihy) soustředěné pod hlavičkou časopisu Veronica, dále informační a poradenskou činností zajištěnou Ekologickou poradnou Veronica a konečně konkrétními projekty ochrany životního prostředí realizovanými většinou Ekologickým institutem Veronica. Tyto tři základní okruhy činnosti jsou odborně, koncepčně a personálně úzce provázány.

Chcete vědět něco o ochraně netopýrů? Nebo raději o alternativních energetických zdrojích?

změnit své chování a přispět ke zlepšení stavu životního prostředí na úrovni místní, regionální i globální.

Ekologická poradna informuje občany o širokém okruhu témat týkajících se životního prostředí. Službu zajišťují čtyři zaměstnanci ZO ČSOP Veronica – vedoucí poradny a tři poradci. Na činnosti Zeleného telefonu (služby provozované ve spolupráci s městem Brnem) se dále podílejí čtyři vysokoškolští studenti formou brigády.

Veřejnost má možnost navštívit poradnu osobně, a to v centru Brna v Domě ochránců přírody na Panské 9 v pondělí až čtvrtek od 9 do 17 hodin, v pátek do 14 hodin. Telefonické dotazy mimo dobu provozu poradny jsou nahrávány na záznamník.

V roce 2005 poradna zodpověděla 3420 dotazů klientů. Největší zájem tazatelů byl o témata: prací a čisticích prostředky, ekologické stavění a úspory energie v domácnosti.

Žadane jsou rovněž prameny informací – ekologická literatura a internetové zdroje. Součástí ekologického poradenství pro veřejnost je i provoz knihovny a videotéky. Seznam publikací a videokazet obsahující více než 3000 položek je možné nyní procházet a vyhledávat v něm na <http://www.veronica.cz/ekoporada/knihovna.html>.

Specializované poradenství

V rámci ekoporadny Veronica působí řada specializovaných poraden. „Energetická poradna“ se zaměřuje na témata: úspory energie, izolace rodinných domů, ekologické stavění a možnosti finanční podpory pro zavádění obnovitelných zdrojů energie v domácnostech. V rámci „Spotřebitelské poradny“ informují poradci o souvislostech mezi použitím pracích prášků a stavem povrchových vod či mezi každodenním nakupováním a množstvím odpadu vyprodukovaného v domácnostech. „Studánková poradna“ sleduje a informuje o kvalitě vody ve studánkách Brna a okolí. Činnost zajišťuje Regionální

sdužení ČSOP v Brně. Od listopadu 2004 působí v prostorách ekologické poradny také Poradna a obchod Fair Trade. Její činnost zajišťuje Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání. Veronica je dlouhodobým propagátorem ekologického zemědělství v Brně. Pořádá akci **Podzimní biojarmark**, začátkem roku zorganizovala besedu s brněnskými mateřskými školkami s cílem zavedení biopotravin do denní stravy dětí a v průběhu roku připravila cyklus přednášek „Přírodní zahrady“.

Veronica je též přidruženým členem Národní sítě stanic pro handicapované živočichy. Ve spolupráci se ZOO Brno, Přírodovědeckou fakultou Masarykovy univerzity a Ptačím centrem pečuje o živočichy v nouzi. Během roku 2005 se postarala o téměř 60 živočichů, především o netopýry a ježky.

Podzimní biojarmark je jedním z tradičních způsobů, kterým Veronica podporuje a propaguje ekologické zemědělství.

Zapojování veřejnosti do rozhodování

Veronica se podílela spolu s rakouskými partnery na přípravě strategických dokumentů týkajících se zlepšování zapojení veřejnosti do správních řízení u přeshraničních projektů, zvláště pak do EIA a SEA. Na lokální úrovni sleduje správní řízení ke kácení dřevin ve všech úřadech městských částí Brna a infor-

muje o nich občany na svých webových stránkách.

Od března 2005 se Veronica podílí pod hlavičkou Regionálního sdružení ČSOP Brno na monitoringu tvorby nového územního plánu města Brna.

Co je nového

V rámci projektu **Síť environmentálních středisek vzdělávání, výchovy a osvěty v Jihomoravském kraji** koordinuje Veronica systematické vzdělávání poradců stávajících i nově vznikajících ekoporadenských center v celém Jihomoravském kraji.

Během roku 2005 se poradna věnovala propagaci bezfosfátových pracích prášků, které nepřidávají do odpadních vod fosfor způsobující nárůst sinic v přehradních nádržích. V rámci projektu **Čistá Svratka** vydala informační leták

Ekoporadna Veronica sídlí v Domě ochránců přírody v samém centru Brna. Návštěvník tu mimo jiné najde bohatou nabídku nejrozumnější ochranné literatury k zakoupení i zapůjčení.

ku roku 2006. Od října 2006 budou všechny prášky v prodejní síti v ČR jen bezfosfátové. ☑

*Autorka je vedoucí Ekologické poradny Veronica.
Kontakt – tel.: 542 422 750,
e-mail: hana.chalupska@veronica.cz*

Další informace

Odpovídáme na dotazy klientů z celé České republiky. Rádi odpovíme i vám. Poradnu lze kontaktovat osobně, telefonicky (542 422 750) či e-mailem (veronica@veronica.cz). Svůj dotaz můžete též zadat do internetového formuláře na <http://www.veronica.cz/ekoporada>. Odpovědi na časté dotazy naleznete na webových stránkách www.veronica.cz.

Na co se nás nejčastěji ptáte?

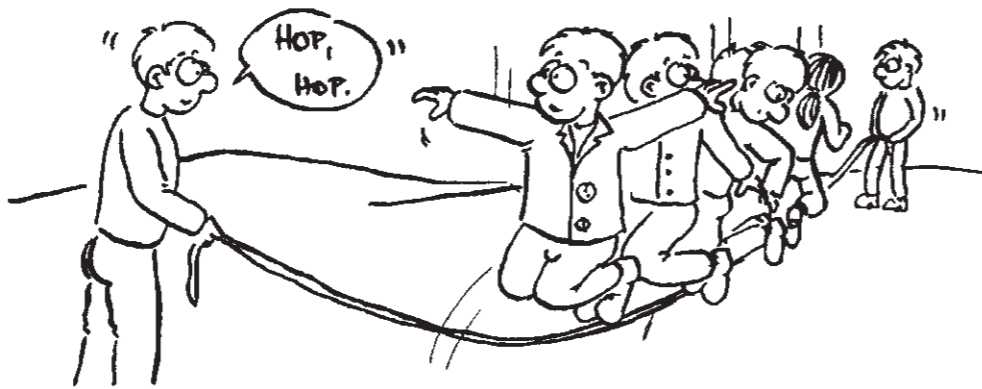
- Ochrana volně žijících živočichů a rostlin
- Ochrana domácích zvířat
- Naučné stezky
- Ochrana městské zeleně
- Aktuální stav životního prostředí
- Prevence vzniku odpadů

Co sem nepatří

Vedoucí této hry vybere úsek cesty nebo vyznačí trasu pomocí domluvených značek a jednotliví účastníci ji potom postupně procházejí a zaznamenávají podle zadání všechny prvky, kterých si všimli. Na projití trasy mají určitý čas.

Dá se vymyslet řada variant hry, například:

- a) Hledání nastražených „nepřirodnin“ (batoh, láhev, zápisník, ...) – jde spíše o zkoušku pozornosti a postřehu. Je to nejjednodušší varianta určená začátečníkům a malým dětem.
- b) Hledání nastražených přírodnin (šiška na listnáči, uzel na trávě, listy ze stromů, které na trase nerostou, ...) – zde se jedná o zkoušku postřehu, ale také již o znalosti. Tato varianta je středně obtížná, je určena mírně pokročilým hráčům.
- c) Hledání toho, co sem nepatří (ale realizační tým to nenastražil) – např. nepůvodní rostliny, nevhodné lidské zásahy... Tato varianta je nejtěžší a je určena zkušeným hráčům s určitými přírodovědnými znalostmi.

Hrátky do jarní a letní přírody

TEXT A FOTO JAN VRTIŠKA
ILUSTRACE DAVID TURNER

Poté, co projdou trasu všichni, je dobré ji projít ještě jednou společně a ukázat si jednotlivé prvky. Hráči mohou diskutovat o svých pocitech a v případě varianty c) i o tom, proč sem daný prvek nepatří, jak se na místo mohl dostat a jak ovlivňuje své okolí ...

Hra se dá upravit např. tím, že hráči smějí zapisovat svá pozorování až po projití trasy (trénink paměti).

V případě menších skupin (rodin) jdou všichni pátrači najednou a zaznamenává se, kdo si prvek všimnul jako první.

Maxitrakaře

Tato drobná hříčka je pro vás spíše výzvou. Vytvořte hromadný trakař, ve kterém se první čtyři členové dotýkají země pouze rukama (nohy mají na těle – např.

na hlavě či na ramenech – články za sebou), jen poslední člen jde normální chůzí a v rukou drží nohy předposledního. Nám se v této sestavě podařilo udělat 15 krůčků, než se celý dopravní prostředek zhroutil.

A nemusíte se omezovat našimi čísly. Schválně, kolik lidí dokážete maximálně zapojit a udělat s nimi alespoň 3 kroky?

Kolotoč na laně

Pokud s sebou na výpravu berete i lano (my to děláme velmi často), můžete se na nějakém vhodném plácku pokusit o posílení týmového ducha prostřednictvím této hry, která je velmi náročná na koordinaci a spolupráci. Dva silní jedinci uchopí konce lana a pravidelně jím točí tak, aby ostatní mohli přes lano skákat. Skákajících lidí může být různý počet, náš rekord je 15. Výkon týmu pak hodnotíme body tak, že počet skoků násobíme počtem skoků. To znamená, že pokud skáče 10 lidí a skočí 20x, jejich výkon je 200. Náš dosavadní rekord je něco přes 1000 bodů. ☺

Autor je vedoucím oddílu mladých ochránců přírody Nezmaři.

Kontakt – e-mail: hey.vey@centrum.cz

Pošlete nám zprávu!

Dosáhnete-li v „kolotoči na laně“ nějakého slušného výkonu, pošlete nám o tom zprávu na e-mailovou adresu honza.vrtiska@zsvrane.cz. Pokusíme se vést tabulku skvělých výkonů. Na tutéž adresu můžete napsat i své zkušenosti s maxitrakařem. Těšíme se na vaše zprávy!

Krása našeho domova vycházela i během 1. světové války – i když v poněkud omezeném rozsahu.

Krása našeho domova za války 1916

„Krása našeho domova, která pro poměry doby po vypuknutí války vprostřed ročníku desátého vycházení své zpomalila a – hodlajíc zabezpečiti své trvání v této době pro všechny organizace toho čistě ideového cíle, za jakým „Krása“ se nese, finančně velmi nepříznivé, pro sesílení své hmotné základny dala nastoupiti krátké přestávce, bude nadále opět pravidelně vycházeti ve volných lhůtách, asi dvouměsíčních, ač řada jiných odborných revuí po dobu světového boje vycházení přestala.“ **postěžoval si tehdejší redaktor Jan Emler v úvodníku prvního čísla XI. ročníku, které vyšlo někdy v polovině roku 1915. Hned však dodává:** „Program naší revue, která těšila se velmi vlídně, zájmu a porozumění plné přízni, zůstane nezměněn. Jediná změna, již bude podroben její obsah, bude ještě větší rozhojnění jejího ilustračního materiálu, podrobnější zření k zjištění a záchraně domácích památek přírodních a ustavičná evidence všeho, co se dotýká všech větví ochrany domoviny vůbec, jmenovitě však také obrany dochovaného historického rázu našich měst a estetiky kraje.“

Pravda, XI. ročník vycházel formálně až do roku 1917 a obsahuje pouze několik čísel, ale vycházel, což bylo v té době hlavně. A z obsahu by člověk téměř nepoznal, že kolem zuřila krutá válka. Až na povzdech, že „V území válkou navštívených trpí především lesy. Dělostřelba zničí vkrátce nejkrásnější les, který promění v hromadu třísek. Ale nejen lesy přímo před frontou ležící jsou vysazeny dělostřelbě, i lesy dále za frontou ležící jsou ostřelovány, aby nemohly býti úkrytem nepříteli...“ **„jeden krátký příspěvek rozebírající vztah okrašlovacích spolků k budování pomníků padlým a článku o novém vojenském hřbitově v Pardubicích zde čtenář na válku nenarazí.“**

Hřbitovům je zde věnováno hned několik článků. Nemyslím si však, že by to mělo nějakou souvislost s právě probíhající válkou. Prostě je to téma zajímavé a zároveň dost opomíjené... Tereza Turnerová pojala svůj článek „Hřbitovy“ hodně poeticky:

Mnohý z nás prošel hřbitovy nejrůznějšími a dovede si snadno vyvolat ve vzpomínkách jejich obraz. Jsou to hřbitovy venkovské, jako nerozlučně a zimomřivě se krčící ke kostelíčku s baňatou anebo jehlanovitou věží, které tvořily kdysi téměř předstíhání chrámu, v němž se tisnili věřící, naslouchající nedělnímu kázání. Hřbitovy tyto mají do sebe mnoho střízlivého, víc pohodlí pro obecnost, jež navštíví chrám a zároveň hroby svých drahých, než poesie. Jiné hřbitovy jsou značně vzdáleny své obce, mají však třeba také jen holou žulovou zeď kamennou kolem do kola, mají své hroby porostlé všedními květy a býlím, své zlatené kříže a tupé, studené pomníky s nápisy, jež by kritický člověk rád smazal, ale mají třeba jen jediný pomník krásný, umělecky cenný, nebo je to skupinka hrobů, připomínajících katastrofu nebo místní tragédii, jež na sebe upoutají, a ty zapůsobí hlubším dojmem a vyvolají náladu. Pak kdo viděl hřbitůvky, ze všech snad nejpřímivnější, na Uherském Slovensku, uložené jediné v horách, jen tak na stráni, ohraničené třeba jen provazem několika otočeným a připevněným na dřevěných kůlech ve všech čtyřech úhlech hřbitůvky, s hrobečky nepěstovanými, většinou i neoznačenými, a když označenými, tož buď jen číslem anebo dřevěnou tabulkou se jménem, napsaným tužkou či inkoustem... Je milý, jedinečný

takový hřbitov, třeba ani jediného krásného pomníku neměl...
... chvílemi zahoukne divoký holub, přeletí vrány černým hejnem a vždy za delší chvíli zaduní sem praskání větví. To staré stromy své kosti lámou... Člověk prošlý brankou hřbitovně podléhá dojmům. Stane a naslouchá a dívá se. Jaká to nezvyklá hudba! Jaká to nezvyklá scenerie! Jaká to nezvyklá konverzace divokého ptactva, staletých smrků se smutečnými vrbami a s vůní růží a letních fial! Naslouchá a zírá. Naslouchá a cítí... Zde že končí život?

Naopak Jan Emler se drží roviny navýsost praktické – boje proti rušení starých hřbitovů: Se hřbitovy u nás je to pravzvláštní – dochází na jeden po druhém. Nic není platno, že kdysi tam nebo jinde byly objasněny všechny důvody, proč staré, typické hřbitovy mají být chráněny. Důvody uplatňované stokrát, dokumenty podepsané nescetněkrát, tiskem hájené vědecky i žurnalisticky, mravně sesilované ohledy pietními i konfesionálními... Ale případ je stále týž... Před patnácti lety neuhájili jsme proti pražské asanaci starý staletý hřbitov židovský, boj o malostranský hřbitov v Košířích, na kterém spí polovic českého probuzení, prodělává své nejoblestivější fázi, Český Brod chce svůj starý hřbitov proměnit v sad, a o mladoboleslavský vede se zatím polemika. Stál by však věru za boj ten tichý, staříčkův hřbitov u sv. Havla, kdyby spor o principy – v tomto stadiu se zatím věc nachází – vypadal v neprospekch staré památky.

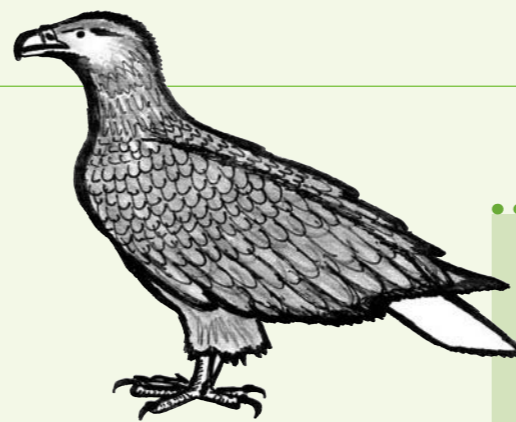
Ano, hřbitovy si zaslouží naši pozornost. Jsou nejen zajímavými historickými památkami a kronikou místní komunity, ale mnohdy i zelenými oázami ve městech, pozoruhodnými soubory dřevin a domovem mnoha živočichů. Kolik z nás se hřbitovům věnuje?

Ale aby to nevypadalo, že se válečný ročník zabýval pouze pohřebními tématy, vrátíme se k tomuto svazku ještě i příště. ☺

Z XI. ročníku KND vybral a komentáři doplnil Jan Moravec

Každý rok vyhláší Česká společnost ornitologická „ptáka roku“. Zveme vás k bližšímu seznámení s ptákem, který byl zvolen pro rok 2006. Není pro naši krajinu typický, zatím je spíš vzácným hostem, ale možná se vám, opatrným návštěvníkům lesů u velkých vodních ploch, poštěstí a vysoko nad hlavou vám zašustí královská křídla.

Ptáček roku

ahoj, Mauta a Sova

1.

Ptáček roku 2006 patří k největším dravcům v Evropě. Rozpětí jeho křídel může být větší než dva metry a samička, která je větší než sameček, váží až sedm kilogramů! V přírodě se nemůžete splést. Široké rozpětí křídel je nezaměnitelné – náš dravec může být až 4x větší než káně. Tito ptáci žijí poměrně dlouho, podle okroužkovaných jedinců se v přírodě dožívají i 34 let, v zajetí až 42 let.

Po většinu 20. století tento vzácný dravec v Česku nehnízdil, pouze zde pravidelně zimoval. V roce 1986 u nás poprvé po dlouhé době úspěšně vyvedl mladé a začal vytvářet stálou populaci. V současné době v naší republice hnízdí přibližně 25 až 30 párů tohoto vzácného dravce.

Přestože se jedná o chráněný druh, jsou tyto ptáci nelegálně střílení nebo tráveni nastroženými návnadami. Pro některé lidi bohužel stále platí „filozofie“: co má křivý zobák – zastřelit. Skryté nebezpečí představují pro ptáky chemikálie používané v zemědělství. Neotráví je hned, avšak ukládají se v tělech živočichů, kteří jsou dravcům potravou. Jedy se v těle dravců shromažďují a způsobují, že jsou skořápky vajíček příliš slabé. Stává se potom, že vajíčka pod tíhou těla rodičů popraskají dříve, než se z nich mohou vylíhnout ptáčata.

Objevte „ptáka roku“ vám pomůže jednoduchá křížovka:

- a) Pepř, paprika, zázvor, skořice, hřebíček jsou
- b) Oblíbený domácí mazlíček, hlodavec z Jižní Ameriky je
- c) Zařízení na výrobu mouky se jmenuje
- Nemusí být na elektřinu, dřívě se stavěly vodní či větrné.
- d) Spousta stromů je ...
- e) Zvuk, který vydává slepice
- f) Předložka

Každé písmeno v křížovce má své číslo. Jméno „ptáka roku 2006“ vyluštíte, když místo čísel dosadíte správná písmena:

2 8 4 10 7 2 3 12 1 11

2.

Ptáček roku používá k lovu mohutné pářáty s dlouhými drápy a dlouhý zahnutý zobák. Dokáže ulovit i značně velkou kořist. Stejně jako ostatní dravci nepolyká kořist vcelku, ale zobákem si ji porcuje na menší sousta. Je schopen lovit na souši i ve vodě. Kromě lovu živých zvířat se živí, zejména v zimě, i těly uhynulých živočichů.

Častou potravou našeho dravce najdete v následujících přesmýčkách. Písmena v jednotlivých slovech musíte správně seřadit, aby vám vyšly správné názvy.

Například: daraton možipáv = ondatra pižmová
Hleďte vodního ptáka, savce, dvě ryby a název pro tělo uhynulých zvířat.

NACHAK KÁVODI
KÍKRÁL VÝKIDO
CLEJE ŠTOU TL
TOLICEP CEBÁNO
MRYŠIN

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)

	1	2	3	4	5	6
	7	2	8	9	4	
	7	10	11	5		
	10	4	12			
	1	2				
	1					

Řešení
1) orl morský 2) kachna divoká, králík divoký, jelec tloušť, pltelec obecná, mřiny 3) až 2 metry v průměru, až 5 metrů výška 4) více samice 5) Labuť, Lyr, Orel

3.

Ptáček roku si staví jedna z největších hnízd v ptačí říši. K hnízdění si vybírá nejmohutnější a nejvyšší stromy nebo skály. U nás hnízdí jen na stromech. Každý pár má na svém území několik hnízd, ze kterých si každý rok vybere pouze jedno. Hnízdo může mít až (A) metrů v průměru a na výšku dokonce až (B+C) metrů!

Dopiš do tabulky čísla tak, aby v každém řádku, sloupci i čtverci byla čísla od 1 do 4 – znáš-li sudoku, toto je jeho zjednodušená forma. Čísla v šedě označených polích s písmeny A, B, C si pak doplň do textu.

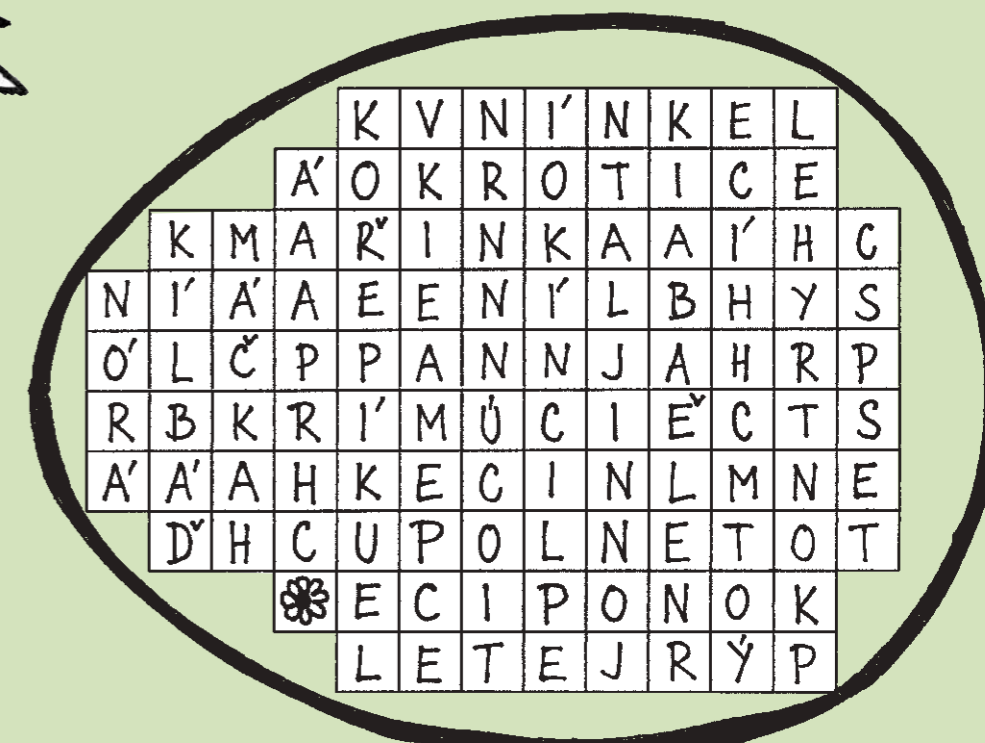
	1			A
2		B	3	
	C		2	

5.

Ptáka roku najdeme i na letním nebi. Neví se, zda je to ten náš, nebo druh s přízviskem královský, skalní či křiklavý. Ale je tam. Září spolu s dalšími v Mléčné dráze. Tři jasné hvězdy Altair, Deneb a Vega jsou každá v jednom souhvězdí. Pomáhají v orientaci na noční obloze – tvoří takzvaný letní trojúhelník.

Názvy těchto souhvězdí vyluštíš ve skryvačkách. Schovávají se mezi slovy třeba takhle: Můj cíl není Utah, věz, dychtím se podívat do Nevady. Hledej názvy dvou živočichů a jednoho hudebního nástroje.

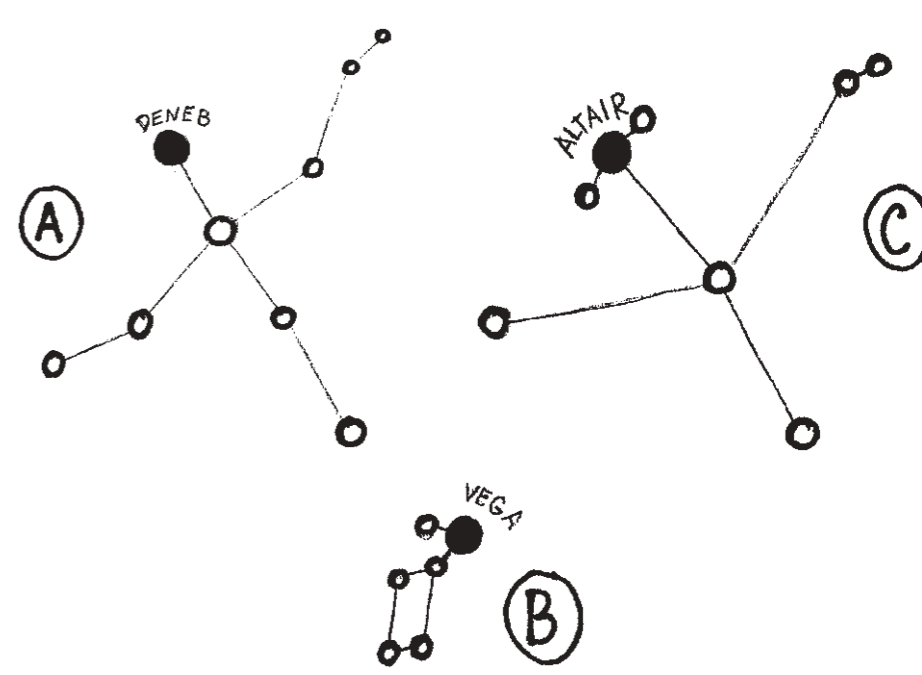
- a) Karl Klab utal celou větev najednou.
- b) Jdi kolem skály raději opatrně!
- c) Byl to světlý prostor, elektrické osvětlení nebylo na akci téměř třeba.

4.

Už během března klade samička dvě vejce. Vejce jsou čistě bílá, průměrně 7,5 cm dlouhá. Na vejcích se střídají oba rodiče přibližně 38 dní, na hnízdě však sedí mnohem ??? ????. Když se mláďata vylíhnou, dospělí je další tři měsíce krmí na hnízdě. V létě pak ptáčata definitivně opouštějí hnízdo.

Chybějící slova najdeš v osmisměrce. Vyskrtej z ní názvy rostlin, zbývající písmena pak čti normálně zleva doprava. Rostliny, které najdeš v osmisměrce: áron, blín, ďáblík, chrpa, jetel, konopice, kontryhel, leknín, len, lnice, lopuch, máčka, mák, mařinka, ocún, okrotice, oměj, plicník, prha, pýr, řepík, srha, toten.

Na první pohled je to jednoduché. Stačí uspokojit jejich potřeby.

Jak přilákat motýly na naši zahradu?

TEXT PETR N. STÝBLO
ILUSTRACE SIMONA PROKEŠOVÁ

Nabídnout jim rostliny, kterými se živí jejich housenky a rostliny, které poskytují nektar dospělým motýlům. Motýlí housenky jsou samozřejmě vybíravé a ne každá rostlina jim chutná. Spíš naopak – jsou přísně specializované a nepředložíte-li jim ten konkrétní druh živné rostliny, z motýlů se těšit nebudete.

Jaké rostliny?

Rostliny atraktivní pro dospělé motýly musí splňovat dvě základní vlastnosti:

- **Zářivé, syté barvy květů:** Denní motýli dávají přednost oranžové, červené, žluté, fialové nebo růžové barvě. Naopak noční motýli mají rádi bílou barvu.
- **Vůně:** Těžká, sladká vůně denní i noční druhy motýlů velmi přitahuje. Proto také dospělé motýly často mnohem více vábí nepůvodní druhy rostlin či jejich kultivary, dovezené nebo vyšlechtěné právě pro jejich vůni a barvu. Avšak pro housenky motýlů tyto rostliny nejsou vhodné. Asi nejznámějšími motýlími rostlinami jsou původně

čínská komule Davidova, které se u nás někdy říká „motýlí keř“, zimolez Maackův (původem z Mandžuska) a různé druhy hvozdíků. To však nejsou rostliny důležité pro naši živou zahradu. Motýly sice přilákají, ale to nejdůležitější – potravu pro jejich housenky – neposkytují. My se po motýlích rostlinách raději poohlédneme v okolní přírodě.

Živné rostliny pro housenky

Základní rostlinou pro housenky mnoha našich motýlů je obyčejná kopřiva dvoudomá. Poskytuje potravu babočkám – paví oko, admirál, bodlákové, síťované a samozřejmě kopřivové. Další

důležité rostliny jsou: violka, bodlák, fenykl, kopr, mrkev, rozchodníky, chrpy a trávy: srha říznačka, bezkolenc, lipnice, metlice, kostřava či sveřep. Dále pak čičorka, hrachor, jetel, mateřídouška, jitrocel, krušina, řešetlák, ptačí zob, brukvovité rostliny, ostružiník, ze stromů především topoly a vrby.

Živné květiny pro dospělé motýly

Kopr, dobromysl, libeček, šalvěj, meduňka, mateřídouška, levandule, česnek, kakost, vrba jíva, kyprej, vrbovka, vikev ptačí, krvavec toten, chrastavec lesní a rolní, hadinec obecný, hvozdík kropenatý, hrachor luční, vítod hořký, zeměžluč menší, silenka dvoudomá, smetanka lékařská, kopretina bílá, rozchodník bílý, štírovník růžkatý a jetel luční. Noční motýli rádi konzumují nektar ze zimolezu, pupalky dvouleté, mydlice bazalkovité, plamenky i tabáku.

Slunce a klid

Motýli bezpodmínečně potřebují slunce. Zejména ranní slunce. Naopak nemají rádi vítr a vlhko. Proto je dobré květinové záhony na zahradě umísťovat na klidná, před větrem krytá místa, na která slunce svítí od brzkého rána.

Další zásady motýlí zahrady

1. V žádném případě nepoužívejte pesticidy, zejména fungicidy, herbicidy a insekticidy!
2. Motýlí zahrada musí být chráněná před větrem a zimou – nejlépe hustými křovisky, kupkami větví, kamennými zídkami apod., a to i v zimě, kdy je většina motýlů zakulená.
3. Někteří motýli se nespokojí jen s nektarem, ale sají i šťávy z poškozených kmenů stromů (okáči) či bláta a trusu (batolci,

modrásci). Mnozí jsou také vděční za přežralé ovoce (babočka admirál, babočka bílá c).

4. Všichni motýli potřebují vodu. Vhodné, mělké napajedlo na slunném místě přiláká motýly i na jinak pustou zahradu.
5. Bezpodmínečně nutné je ponechat živné rostliny vlastnímu vývoji. Jedině tak na nich všechna vývojová stadia motýlů zdárně přežijí. Motýlí záhon či trávník není možné kosit či vytrhávat několikrát do roka.
6. Staré stromy a dutiny v nich poskytují útočiště zimujícím motýlům i mnoha dalším druhům hmyzu.
7. Zahradní postřikovače vymývají z květů nektar a připravují tak motýly i jiný hmyz o potravu. Používejme je co nejméně.
8. Každá zahrada má svoje specifika. Budete-li pozorní, zjistíte mnoho dalších zajímavostí ze života vašich motýlů. Najděte si čas a sledujte jejich chování! ☺

Zpracováno podle

<http://www.umweltberatung.at>

Autor je ředitelem kanceláře ÚVR ČSOP.

Kontakt – tel.: 222 511 494,

e-mail: csop@ecn.cz

Nahoře: batolec duhový
Vpravo: otakárek ovocný
Dole: babočka kopřivová

FOTO: JIŘÍ LIŠEK

Živá zahrada

Projekt ČSOP na oživení našich zahrad vstupuje již do třetího roku své existence. Doposud se ho účastnilo 541 zahrad, z toho 68 zahrad školních.

Výsledky vánočního kola 2005

Vánočního pozorování se zúčastnilo celkem 235 zahrad. Z tohoto počtu však 30 pozorovatelů nedodrželo termín pozorování, a proto jejich zahrady nedostaly žádné body. Nejčastěji pozorovanými ptáky vánočního kola byli kosi a sýkory. Potěšil i výskyt vrabců na 202 zahradách, na 44 zahradách se dokonce vyskytovaly oba druhy našich vrabců! Z 1/3 zahrad pozorovatelé hlásili výskyt červenky. Tento dříve přísně tažný ptáček se zřejmě rozhodl, že u nás zkusí přezimovat. Těžko však říci, co s těmito odvážlivci napáchala letošní dlouhá a krutá zima. Třeba nám to ukáží výsledky příštího vánočního kola? Zřejmě vzhledem k tomu, že počasí na Vánoce bylo ještě docela mírné, jen z mála zahrad byl hlášen výskyt zimních hostů. Jílavce viděli na osmi zahradách, brkoslavy na jedenácti. Být zimní kolo o měsíc později, určité by četnost těchto pozorování byla o řád vyšší. Kromě cíleně sledovaných druhů ptáků se tradičně nejvíce pozorovaly straky, sojky a hrdličky zahradní. Celkem bylo pozorováno 55 druhů ptáků. Ještě je třeba zmínit, že na 211 zahradách byla instalována krmítka a na 56 i napajedla. Další zajímavost – vánoční kolo vyhrála pražská zahrada! Celkem 6,6 bodů získala zahrada paní Kolářové z Prahy 9, kde se kromě špačka vyskytly všechny sledované druhy a ještě mnoho dalších druhů ptáků. Na druhém místě se shodným počtem 6,4 bodu se potkaly zahrada ZŠ Jičín a zahrada paní Kálalové z Milevska.

Změna hodnocení

Po zkušenostech z prvních dvou roků soutěže jsme pozměnili a zjednodušili systém hodnocení zahrad. Úplně jsme vypustili slovní hodnocení. I nadále platí hodnocení bodové – zahrady získávají body za živočichy, kteří jsou zde v soutěžních dnech pozorováni. Tyto body se za jednotlivá kola sčítají. Pokud zahrada v pětiletém období bude mít součet za libovolné 3 roky alespoň 50 bodů, obdrží titul Živá zahrada. Přitom platí, že ideální zahrada může za letní kolo získat až 22 bodů, v zimním kole pak maximálně 8 bodů.

Dvě ptačí poznámky

1. Hodně se dnes mluví o ptačí chřipce. Mnohem více se o ní mluví, než se o ní ví. Vězte, že, budete-li se chovat normálně, nemůže vás tato nemoc ohrozit.

Co znamená chovat se normálně? Těšit se z přítomnosti divokých ptáků, lákat je do svého okolí a pomáhat jim – to je normální chování člověka. Sahat na mrtvé ptáky holými rukama není normální. Normální je takového ptáka vzít na lopatu a zahrabat třeba v kompostu. A je-li jich více, pak je lepší zavolat veterinární správu. Brát do rukou ptáky viditelně nemocné není normální. K těm je třeba zavolat nejbližší záchranou stanicí.

2. Máte-li na zahradě pištičí a poskakující ptačí mláďata, je to zcela přirozené. Nesazte se jim pomáhat! Naopak. Zavřete psa a vzdalte se od nich. Rodiče si je i po opuštění hnízda hlídají a starají se o ně.

Abychom alespoň trochu zvýhodnili zahrádky malé, uprostřed měst, daleko od přírody, od hektarových zahrad kdesi na samotě u lesa, dostává každá zahrada při vstupu do soutěže vstupní body – tzv. handicap zahrady. Ty jsou u malých městských zahrádek kladné (až + 4 body), u velkých parcel v přírodě záporné (až – 10 bodů). Tento handicap se přičítá k bodům za první pozorování. No, vzhledem k tomu, že máme v soutěži vedle sebe několikametrové předzahrádky, ba dokonce i lodžie vedle dvouhektarových zahrad s lesem a rybníkem, porovnávat jednotlivé body tak jako tak nelze. Také to není důležité. Každého z nás by mělo především hřát vědomí, že svou zahrádku pro život živočichů vylepšuje a pozorovaných zvířat na ní přibývá. I takové výsledky budeme v naší soutěži hodnotit!

Již v tomto roce mají některé zahrady šanci získat titul Živá zahrada! V bodovém hodnocení zatím vedou zahrady ZŠ Jičín s 34 body, Svobodná Ves 1 (paní Svárovská) a Nové Veselí 1 (pan Pazdera) s 32 body. Celkem 17 zahrad má již více jak 25 bodů. ☺

Jarní kolo Živé zahrady se uskuteční ve dnech 26. až 28. května 2006.

Střední tok Moravice s kaňonovitým údolím mezi Kružberkem a Hradcem nad Moravicí, zařezávajícím se spolu se svými přítoky do prvohorních hornin Nízkého Jeseníku, je jedinečným územím krajinářsky, přírodovědně, ale i historicky.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Řeka zde vytváří řadu pozoruhodných meandrů. Členitý reliéf podmiňuje bohatou druhovou skladbu rostlin a živočichů. Nejznámějšími památkami zde jsou areál zámku v Hradci nad Moravicí s krásným přírodněkrajinářským parkem a rozlehlé zříceniny hradu Vikštejna, nalezneme zde však i řadu památek na využívání vodní síly v různých dobách či několik venkovských zámeků. Na rozhraní mezi historickým a přírodním dědictvím stojí staré opuštěné břidlicové lomy se štolami, jež poskytují domov 15 druhům netopýrů. Pro to všechno byl roku 1994 vyhlášen na 142 km² přírodní park Moravice.

V přírodním parku a jeho nejbližším okolí postupně vzniklo několik naučných stezek a další stále vznikají či se připravují. Ve třech z nich „má prsty“ různým způsobem opavská 6. ZO ČSOP.

Zkratkou na Vikštejn

Naučná stezka Moravice má trochu neobvyklou historii svého vzniku. Šest informačních tabulí, pojednávajících o přírodním parku Moravice a o hradu Vikštejnu, nechal vyrobit koncem 90. let Okresní úřad v Opavě. Pak ovšem místo v terénu skončily ve skladu. Po domluvě s okresním úřadem a s Lesy České republiky coby správci okolních pozemků se tabulí ujala opavská ČSOP a osadila je podél cesty z Anniny doliny při Moravici na hrad. Avšak vzhledem k tomu, že byly tabule původně připravovány pro jiné umístění, neodpovídá dnes realitě ani

Jedna ze zastávek na NS Hanuše.

Naučné stezky na Moravici

Kameny s pojmenováním jednotlivých cest, vrcholů a vyhládek připomínají doby, kdy byla jižní část Hanuše součástí zámekého parku. Vlevo zříceniny hradu Vikštejn.

plánek při jejich dolním okraji, ani pořadí jejich číslování. Možná i proto je naučná stezka na některých mapách značena ve svém původním předpokládaném průběhu údolím Moravice podél červené turistické značky, třebaže takto fakticky nikdy neexistovala.

Stezka dnes vytváří alternativní (a nutno říci, že mnohem hezčí) přístup na hrad Vikštejn k oficiální modré turistické značce. Značena je červeným trojúhelníkem v bílém poli (který je různě natočený, takže plní funkci šipky). Od řeky se odklání před bývalým kame-nolomem a stoupá strmou cestou (pod dráty elektrického vedení) podél potůčku s řadou drobných vodopádků až na hradní ostroh. Končí u Terénní stanice ČSOP před prvním hradním příkopem, kde můžete po celou sezónu o víkendech a někdy i v týdnu získat jak zajímavé materiály o historii a ochraně přírody, tak zejména spoustu užitečných informací.

Stezka je dlouhá 1,2 kilometru, přičemž překonává 136 výškových metrů. Hradní zřícenina s rozlehlým zachovalým sklepem a dvěma vyhládkami do

hlubokého údolí Moravice i na okolní vršky Nízkého Jeseníku jsou přijatelnou odměnou za absolvovaný výstup.

Bájná Hanuše

O deset kilometrů níže po proudu na samé hranici přírodního parku (respektive již za ní) se vypíná pověstmi opředený hřeben Hanuše. Tenhle „Slezský Blaník“, v němž údajně čeká rytířské vojsko, „až jednou s Antikristem o víru bojovati bude“, je vlastně jakýmsi posledním výběžkem Nízkého Jeseníku do Opavské nížiny. Její jižní část byla ve 2. polovině 18. století zahrnuta do právě vznikajícího parku hradeckého zámku, zatímco na severní, vyšší, kótě byly v téže době vybudovány vojenské šance, mající chránit zbytek Slezska před útoky „prajzů“.

Právě zde se rozhodli zřídit opavští ochránci další naučnou stezku. Tentokrát však od počátku do konce vlastními silami. Stezka byla vybudována jako „nízkorozpočtová“ – menší finanční možnosti,

Terénní stanice ČSOP na Vikštejně.

než měl okresní úřad, se projevíly na skromnější grafice, obsahující pouze text a několik černobílých pérovek. Oč je však chudší grafické provedení, o to bohatší je obsah. Však také hlavní podíl na něm mají dva velcí znalci tohoto kopce – Ing. Jan Bílovský, který pracoval na zdejší lesní správě, a dlouholetý hradecký kronikář Mgr. Ladislav Sonnek. Spolupráci těchto dvou mužů lze z informačních tabulí dobře vyčíst – většina ze sedmi zastávek má část věnovanou historii a místopisu, a část vztahující se k lesařině.

Stezka dlouhá 4,5 km začíná na okraji lesa nedaleko hotelu Belaria na jihozápadním okraji Hradce nad Moravicí. Je značena opět červenými trojúhelníky, částečně vede též po trase žluté turistické značky. Převážně prochází lesy, z několika míst se však otvírají i zajímavé výhledy (na areál zámku v Hradci, do údolí Moravice, na Opavskou nížinu). Poté, co udělá smyčku přes vrchol kopce (427 m n.m.), končí u silnice na okraji Žimrovic, necelý kilometr od svého začátku.

Mariánské louky

Mezi jižním výběžkem Hanuše a levým břehem Moravice leží Mariánské louky. Areál, který také patřil k hradeckému zámku, má zajímavou historii. Bývala zde papírna, dodnes zde pracuje vodní elektrárna, konalo se tu shromáždění Matice opavské, zemědělská výstava, festival lidových tanců, za komunistů megalomanské celostátní srazy pionýrů a v roce 1998 mezinárodní sochařské sympozium, jehož stopy zde lze dodnes potkat.

S ohledem na historii místa právě zde vznikla další naučná stezka. Jejím duchovním otcem je již zmíněný pan Sonnek, autorem jeho vnuk Martin Sosna, který ji navrhl v rámci středoškolské odborné činnosti, a realizátorem město.

Opavská ČSOP byla požádána vzhledem ke zkušenostem s naučnou stezkou na Hanuši o její technické zajištění – tedy výrobu informačních panelů a jejich osazení v terénu. Panely jsou provedením obdobné těm na Hanuši, pouze na přání investora v dvojnásobné velikosti, s bohatší grafikou a barevně. Kuriózní na tomto případě je, že při budování stezky na Hanuši o tři roky dříve městský úřad přesně s takovými informačními tabulemi nesouhlasil a snažil se prosadit (do lesa!) proslavené vitríny, jaké používá k informování návštěvníků ve městě – s odůvodněním, že by informační systém na katastru města měl být jednotný.

Stará Mechtildina cesta na Hanuši již téměř upadla v zapomnění. Znovu ožila díky naučné stezce.

Necelé dva kilometry dlouhý okruh kolem louky s pěti zastávkami je svým způsobem doplňkem stezky na Hanuši, protože prochází jen několik set metrů od jejího začátku i konce (kolem hotelu Belaria a Žimrovického splavu na Moravici). Bohužel, v terénu není potenciální návaznost nijak vyznačena, ani na ni není upozorněno.

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – e-mail: jan.moravec@ecn.cz

Další informace

Ke všem třem naučným stezkám byly vydány průvodcovské brožury, k NS Moravice i speciální „dětská“ modifikace s různými úkoly, které lze na trase plnit. Průvodce NS Moravice (včetně její dětské verze) a Hanuše lze sehnat na Terénní stanici ČSOP na Vikštejně. Turistické informační centrum v Hradci nad Moravicí toho času průvodce nemá, ale lze zde do nich přinejmenším nahlédnout.

Informace o NS Hanuše a Moravice (včetně kompletního obsahu NS Hanuše) naleznete též na <http://csop-opava.webpark.cz>.

Bližší informace poskytnete Jan Bílovský tel.: 553 791 336, e-mail: janbilovsky@seznam.cz.

O ochraně přírody u nás a v zahraničí

S VÁCLAVEM IZÁKEM

S Vaškem se potkáváme při nejrůznějších příležitostech. Přesto trvalo více jak dva měsíce, než se nám podařilo sednout si k tomuto rozhovoru.

Stále byly zkrátka nějaké důležitější věci k řešení...

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

samozřejmě příjemné, pokud lze z členství v takovéto organizaci získat i nějaký finanční prospěch.

Ty jsi v kontaktu s celou řadou zahraničních organizací, jezdíš na různá setkání, konference. Jak vypadá z pohledu zvenčí ochrana přírody u nás?

Já myslím, že jak obecně, tak i konkrétně u neziskových organizací, je ochrana přírody u nás vnímána jako velice profesionální, na vysoké odborné úrovni. Když se bavím s kolegy z jiných států, většinou hodnotí velmi pozitivně právě tuto stránku. Na druhé straně z toho plyne i jistý problém, který oni ne vždy vidí, protože odborníci sice své oblasti ochrany příro-

dy velice dobře rozumějí, mnohdy však se smyslem své činnosti neumějí seznámit „obyčejné“ lidi a nejsou schopni přenést na ně svůj zájem o přírodu a svou chuť pomáhat jí.

Fungují v zahraničí podobné organizace, jako je ČSOP? Myšleno na členském principu a se šíří záběru od praktické ochrany přírody až po třeba ekologickou výchovu či práci s dětmi?

Organizace na členském principu samozřejmě existují. Většinou se však tyto organizace orientují jenom na část problematiky ochrany přírody, asi nejčastěji na ochranu ptactva, protože to je velice atraktivní oblast. Tím, že ČSOP dělá téměř všechno, co se ochrany přírody týká, je, pokud vím, poměrně výjimečný.

Myslíš, že je to spíše výhoda nebo nevýhoda?

Má to obě stránky. Tou dobrou stránkou je, že jsme schopní vnímat jednotlivé procesy a děje komplexněji, a že jsme schopni na ně komplexněji reagovat, podívat se na problémy z různých úhlů pohledu. Díky tomu, že pracujeme s dospělými i s dětmi, s odbornou veřejností i s laiky, máme možnost vstoupit do různých problémů. Nevýhodou naopak je, že rozmanitost našich činností trochu komplikuje vytvoření pocitu sounáležitosti, nějaké užší vazby mezi členy. Nedokážeme se všichni společně sejit nad konkrétním problémem, protože každý se zabývá něčím jiným.

Koncem března bylo na pozvání ČSOP v České republice na týdenní návštěvě šest zástupců pozemkových spolků z ciziny.

K čemu jsou takové návštěvy dobré?

Původním účelem této návštěvy bylo oplatit pohostinnost kanadsko-americké organizaci Quebec-Labrador Foundation, která umožnila před dvěma roky zástupcům pozemkových spolků z ČR seznámit se s tím, jak fungují pozemkové spolky ve Spojených státech. Nakonec to dopadlo

trochu jinak, než jsme předpokládali – ze Spojených států přijel pouze jeden člověk, další byli z Katalánska, Brazílie, Kanady a ze Srbska. Myslím však, že to nebylo na škodu věci, spíše naopak. Během této týdenní cesty jsme se snažili představit hostům aktivitu ČSOP v plné šíři a jejich pohled na naši činnost je pro nás velice cenný. Kromě toho, že si cení od-

bornosti, se kterou se u nás setkali (o tom jsme mluvili již před chvílí), poukázali na fakt, že zde mnohdy chybí komunikace s širší veřejností. Vyjádřili přesvědčení, že by měla být důslednější. Zajímavý byl zejména rozdíl ve způsobu vnímání ochrany přírody u nás a u nich. Leckoho z hostů překvapil náš aktivní koncept ochrany, kdy se velmi často chrání přírodní hodnoty, která vznikly působením člověka, jako součást kulturního vývoje, a kdy aktivní péče i o velice malé území je pro nás důležitá. To není všude obvyklé.

V jiných státech se velmi často setkáváme s principem bezzásahovosti jako nejvyššího ideálu ochrany přírody.

Pokud by někdo ze členů ČSOP měl zájem navázat kontakt s někým, kdo se zabývá dejme tomu ve Španělsku hmyzem, může se na vás obrátit? Můžete mu nějak pomoci, například zprostředkovat potřebné kontakty?

Obrátit se na nás určitě může. Jiná věc je, jestli budeme schopní jeho přání splnit. Samozřejmě nemáme kontakty na všechny obory ve všech zemích. Ale právě ve Španělsku by to zřejmě bylo možné.

Mluvíš o Spojených státech, o Španělsku, o Brazílii. A co naši nejbližší sousedé?

Je to trochu paradox, že se zeměmi, které mají podobnou minulost, a tím i hodně společného, nejsou kontakty tak úzké, jak bychom si představovali. Jedním z důvodů může být i to, že v nedávné době bylo jednodušší získat finanční prostředky na navazování kontaktů právě s organizacemi z vyspělejších států. Ani u našeho nejbližšího souseda – na Slovensku – se nám dlouhodobě nedaří najít partnera, se kterým bychom si mohli vyměňovat zkušenosti. Naším přirozeným partnerem je tam Slovenský svaz ochránců přírody a krajiny, avšak tato organizace řeší v současné době určité vnitřní problémy. Zatím se tedy spíše snažíme trochu jim pomoci. Co se týče dalších sousedních států, spolupracují především konkrétní místní organizace na příhraničních projektech. V současné době vzniká nová možná platforma spolupráce – projekt takzvaného Greenbeltu, Zeleného pásu, který by měl nahradit bývalou „železnou oponu“ mezi „západem“ a „východem“. Tento koncept je pojatý opravdu velkoryse a uvidíme, jaké bude mít v budoucnu šance na realizaci.

Zjednodušeně řečeno, je to velice dlouhý biokoridor napříč Evropou, zajištěný různým stupněm ochrany.

Pamatuji, když jsme se potkali poprvé – tehdy jsi se pídil po někom, kdo by v zahraničí, podobně jako vaše základní organizace, pečoval o staré lomy. Našel jsi nakonec někoho takového?

Lom Hády, o který pečujeme, leží na samém okraji Brna. Jedná se o 40tihektarový lom, kde se těžil vápenec téměř celé století, až do konce 90. let. Přesto je to z hlediska biodiverzity jedna z nejvýznamnějších lokalit v Brně a patrně i jedno z nejzajímavějších území v rámci CHKO Moravský kras. Tlak na využití tohoto území je značný a my se snažíme najít nějakou alternativu, která by umožnila šetrné využití této lokality jednak pro rekreaci, jednak pro ekologickou výchovu, a zároveň umožnila návrat přírody do vytěženého prostoru. Hledáme inspiraci, jak ten lom využít. Ovšem najít organizaci, která by se něčím podobným zabývala, se jeví jako velice obtížný úkol. Několik organizací, pečujících o staré lomy, jsme sice postupně našli, ale se žádnou z nich v současné době blíže nespolečně pracujeme. Všechny mají jiný koncept péče, než my. Například ve Spojených státech jsem se setkal s jednou organizací, která se stará o dotěžený lom, ovšem právě na principu bezzásahovosti. Snaží se nechat ten lom přirozeně zarůst. ☒

Ty jsi šéfem Komise pro zahraniční vztahy ČSOP. Co je vlastně náplní činnosti této komise?

Je to jednak navazování kontaktů s podobnými organizacemi, jako jsme my, v jiných státech, jednak reprezentace Svazu navenek, například zastupování Českého svazu ochránců přírody v některých mezinárodních organizacích, kterých jsme členem. V současné době konkrétně v IUCN – Mezinárodním svazu na ochranu přírody.

K čemu je dobré být členem nějakých mezinárodních organizací?

Přínos je v tom, že si máme s kým vyměňovat zkušenosti, můžeme se podívat, jak se to, co děláme my, dělá jinde a jaké mají zkušenosti s řešením podobných situací, jaké řešíme my. Máme možnost se u nich inspirovat a vyzkoušet postupy, které se osvědčily jinde, i u nás. No, a vždycky je

Mgr. Václav Izák * 29.5.1976

Vystudoval práva, profesionálně se však zabývá ochranou přírody. Předseda ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády.

Od roku 2002 člen Rady Národního pozemkového spolku, od roku 2003 jedním z nejmladších členů Ústřední výkonné rady ČSOP, od roku 2005 předsedou Komise zahraničních vztahů ČSOP a členem Předsednictva ÚVR ČSOP.

Nové právní předpisy ovlivňující životní prostředí

Na přelomu let 2005 a 2006 nebylo přijato mnoho právních předpisů zabývajících se přímo právem životního prostředí, spíše se jedná o zákony, které ovlivňují ochranu životního prostředí „zvenku“.

Od 1. ledna 2006 vstoupil v účinnost nový **správní řád** (zákon č. 500/2004 Sb.), který přinesl mnoho novinek na poli procesního práva životního prostředí a ovlivnil tak rozhodovací postupy. S předpisem je nejen třeba se podrobně seznámit, ale je vhodné i vyhledat některý jeho komentář či se zúčastnit některého z četných školení, která jsou pro jeho lepší pochopení a zvládnutí organizována.

V březnu 2006 byl po dlouhé době připrav a jednání přijat i zcela **nový stavební zákon**, a to spolu s předpisy souvisejícími – „zákonem vyvlastňovacím“ a „zákonem změnovým“. V současné době se ještě čeká na podpis prezidenta republiky a jejich publikaci ve Sbírce zákonů ČR. Nejsou tudíž známa čísla těchto norem. Jde o průlom zcela zásadní, který silně ovlivní jak ochranu životního prostředí, tak i přírodu a krajiny v naší zemi. K jeho podrobnějšímu rozboru a komentáři se vrátíme v samostatném příspěvku v příštím čísle KND.

Negativně zapůsobilo, a to nejen na úseku ochrany životního prostředí, **nepřijetí nového trestního zákona**. Ten měl mimo jiné zavést společnou kapitolu trestných činů proti životnímu prostředí, zpřesnit některé skutkové podstaty trestných činů na tomto úseku a zpřísnit tresty za ně. Jeho nepřijetím se tak dále umožňuje páchání některé závažné činnosti proti životnímu prostředí v ČR.

Zejména pod vlivem pololegálních nežádoucích dovozů německých komunálních odpadů do Čech byl v březnu 2006 **novelizován zákon o odpadech** a byla změněna vyhláška č. 95/2006 Sb., kterou se stanoví seznam odpadů, na které se vztahuje postup podle § 55 odst. 2 zákona č. 185/2001 Sb. (oznámení o přeshraniční přepravě odpadů). Cílem je tyto dovozy alespoň výrazně omezit, pokud jim nebude možno zcela zabránit.

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ

Byl přijat nový zákon č. 59/2006 Sb., o **prevenci závažných havárií, způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky**. Je však v podstatě založen na stejných principech a nástrojích jako zákon předchozí (havarijní plánování, povinné pojištění, povinnost informovat atd.). Novelizován byl také zákon na **ochranu zvířat proti týrání** (č. 77/2006 Sb.), zákon o **obalech** (č. 66/2006 Sb.) a zákon o **veterinární péči** (č. 48/2006 Sb.).

Z dalších právních předpisů ochranné legislativy jmenujeme alespoň tři významné vyhlášky. První z nich je vyhláška č. 451/2006 Sb., kterou se vyhláší **Národní přírodní rezervace Bohdanečský rybník** a stanoví její bližší ochranné podmínky (ta je mimo jiné i významnou ptačí oblastí soustavy NATURA 2000), druhou je vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o **ekologickém zemědělství** a třetí vyhláška č. 452/2005 Sb., kterou se mění vyhláška č. 395/1992 Sb., **provádějící zákon o ochraně přírody a krajiny**.

Za uplynulé období vyšlo i několik významných nových publikací. Zejména pro pozemkové spolky bude jistě značným přínosem nová učebnice doc. JUDr. J. Drobníka, CSc., která se podrobně zabývá vývojem a platnou českou právní úpravou pozemkového práva (Základy pozemkového práva, Nakladatelství IFEK). Druhým zajímavým titulem je aktuální výklad zákona o odpadech a souvisejících právních předpisů z dílny osvědčené autorské dvojice I. Jiráskové a M. Sobotky (Zákon o odpadech s vysvětlivkami a prováděcími předpisy, 2. aktualizované vydání, nakladatelství Linde). Konečně poslední knížkou je pokus o komentář zákona o ochraně životního prostředí z pera JUDr. J. Prchalové (Zákon o ochraně přírody a krajiny a NATURA 2000 – komentář a prováděcí předpisy, nakladatelství Linde). Ve srovnání s komentářem autorského kolektivu RNDr. L. Mika, Ph.D., je dle mého názoru toto dílo méně kvalitní, na aktuálnosti mu však přidává podrobné zpracování problematiky soustavy NATURA 2000 pro území ČR. ☒

Autor je **proděkanem Právnické fakulty UK**
Kontakt – e-mail: damohors@prf.cuni.cz.

Prvním významným krokem k právní ochraně soustavy Natura 2000 na našem území byla „euronovela“ zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, schválená v květnu 2004 (viz KND podzim 2004).

Natura 2000 v České republice

Tato novela zavedla mj. nový institut – **ptačí oblast** – pro ochranu vybraných druhů ptáků a kodifikovala evropsky významné lokality. Již na podzim 2004 vláda ptačí oblasti po projednání s vlastníky, obcemi a po nelehkém meziresortním projednávání jednotlivými nařízeními vyhlášovala. Doposud bylo vyhlášeno 38 ptačích oblastí, jejichž celková plocha je 6936, 22 km², většinou ve stávajících zvláště chráněných územích. Mimo stávající chráněná území je do ptačích oblastí zahrnuto 2541,27 km². Dosud nebyla vyhlášena další tři navržená území: Heřmanský stav – Odra – Poolzí, rybník Dehtář a Českokobulejovické rybníky.

V únoru loňského roku byl Evropské komisi zaslán návrh 863 evropsky významných lokalit, tzv. **národní seznam**, který schválila vláda svým nařízením č. 132/2005 Sb. Národní seznam pro Ministerstvo životního prostředí připravila na základě výsledků několikaletého celostátního mapování biotopů Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Jednotlivá území byla Správami CHKO předjednána s významnými vlastníky, s obcemi a dalšími osobami. Mimo stávající zvláště chráněná území leží 2 392,08 km² navrhovaných evropsky významných lokalit. Pokud bude národní seznam akceptován, dojde k rozšíření chráněných území ze stávajících přibližně 15,5 % rozlohy státu na 20,4 % (tj. 16 072,57 km²).

V současné době je prověřována úplnost národního seznamu Evropským té-

Příprava vytvoření evropské soustavy chráněných území Natura 2000 intenzivně probíhá na území České republiky od r. 1999.

Evropská soustava chráněných území Natura 2000 dnes

TEXT PAVEL PEŠOUT, FOTO JAN MORAVEC

matickým střediskem na ochranu biodiverzity, sídlícím v Paříži. Evropská komise pak organizuje tzv. biogeografické semináře, kde je diskutována a posuzována dostatečnost národního seznamu. Těchto seminářů se účastní kromě zástupců státu i zástupci nevládních organizací a odborná veřejnost. Shledá-li Evropská komise národní seznam nedostatečným, uloží jeho doplnění a přepracování. Na podzim loňského roku v Maďarsku proběhl biogeografický seminář pro panonskou biogeografickou oblast (na našem území pouze nejjižnější část Moravy). Pro kontinentální oblast proběhne biogeografický seminář letos, a to v České republice. Nevládní organizace připravují obsáhlý návrh na doplnění národního seznamu v kontinentální biogeografické oblasti České republiky. Lze předpokládat, že alespoň částečně bude toto doplnění akceptováno. Po konečném schválení Evropskou komisí se národní seznam

stává tzv. **evropským seznamem** a bude publikován ve sbírce zákonů.

A co dál?

Do šesti let po publikování evropského seznamu ve sbírce musí stát zajistit ochranu všem evropsky významným lokalitám. Ministerstvo životního prostředí určí, v jaké kategorii zvláště chráněného území by jednotlivé lokality měly být chráněny. Předpoklad je, že většina dosud nechráněných území bude vyhlášena jako přírodní památky či přírodní rezervace. Před vyhlášením územní ochrany však musí příslušný orgán ochrany přírody vyzvat vlastníky, zda mají zájem zajistit ochranu lokality smluvně, prostřednictvím **smluvní ochrany** – institutu zavedeného nově v již výše zmíněné novele zákona o ochraně přírody a krajiny. Výsledně tedy budou evropsky významné lokality ležící mimo stávající zvláště chráněná území ochráněny různými formami – smlouvami s vlastníky, přírodními či národními památkami nebo rezervacemi, možná i novými chráněnými krajinnými oblastmi (např. Chřiby, Jestřebsko – Dokesko).

Nicméně již nyní všechny lokality zařazené na národní seznam požívají „**předběžné ochrany**“ před zásahy, které by mohly poškodit či ohrozit předmět ochrany. Z tohoto důvodu jsou zvlášť posuzovány všechny zásahy, u nichž nelze vyloučit vliv na tyto lokality. Většinou se to však nevztahuje na běžné hospodaření, které na lokalitě tradičně probíhá a je právě určující pro perspektivu udržení předmětu ochrany.

Lokality zařazené do národního seznamu, zejména ty dosud nechráněné, mohou být vhodným objektem pozornosti pro aktivity v rámci programu Českého svazu ochránců přírody Místo pro přírodu. Například jejich vykoupení nevládními organizacemi, akreditovanými jako pozemkové spolky, usnadní jejich smluvní ochranu či ochranu formou zvláště chráněného území. ☒

Autor je **předsedou ČSOP**.

Kontakt – e-mail: pavel.pesout@csop.cz.

Co je to soustava Natura 2000?

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, kterou vytvářejí na svém území všechny členské státy Evropské unie. Cílem této soustavy je ochrana celoevropsky ohrožených vzácných a cenných druhů rostlin, živočichů a typů přírodních stanovišť. Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají členským státům dvě směrnice: 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V našem právním prostředí bylo naplňování směrnice zakotveno do novely zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny z roku 2004. Podle tohoto zákona soustavu na našem území vytváříme prostřednictvím ptačích oblastí a evropsky významných lokalit.

Zřícenina hradu

Hrad Cornštejn leží na skalnatém ostrohu nad Vranovskou přehradou.

FOTO ARCHIV JMM

Cornštejn má pro středoevropské hrady typickou ostrožní polohu. Z původního malého hrádku se díky řadě přestaveb a dostaveb rozrostl až do současného rozlehlého areálu se sedmi branami, dvěma paláci a rozsáhlým opevněním.

Trocha historie

Hrad Cornštejn byl vybudován v 1. polovině 14. století ve strategické poloze západní strany kopcovitého výběžku ze

Cornštejn

Praktické informace

Otevírací doba:

červenec – srpen denně 9–17 hodin

Vstupné: 30,-/15,- Kč. Členové ČSOP po předložení členského průkazu v rámci programu „Zelená karta“ mají na vstupném slevu 50 %.

Bližší informace <http://www.znojmuzeum.cz/>, tel.: 515 282 211, fax: 515 282 222, e-mail: znojmuzeum@znojmuzeum.cz

no i o bašty proti dosahu tehdejšího dělostřelectva. V roce 1542 (to již byl opět v rukou pánů z Lichtenburka a na Bítově) bylo opevnění Cornštejna v souvislosti s tureckým nebezpečím naposled posíleno. Krátce nato změnil hrad majitele a připojením k Bítovu zanikla potřeba dále jej udržovat. Od konce 16. století je tedy hrad pustý.

Nynější podoba hradu je výsledkem jeho rozsáhlé rekonstrukce, kterou v 70. letech 20. století provádělo tehdejší Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně. Rekonstrukce či dostavba nebyla dokončena a v polo-

vině 80. let byl hrad převeden do správy Jihomoravského muzea ve Znojmě, které nyní zajišťuje nejnútnejší sanační práce umožňující zpřístupnění zříceniny veřejnosti.

Prohlídka hradu

Hlavní přístup do hradu je od jihu. Návštěvník musí projít několika branami. První brána patří k nejmladším stavbám na Cornštejně (vznikla počátkem 16. století) a vjíždělo se jí do příhrádku, který opevňoval přístupovou cestu do centra hradu. Dnešní třetí brána bývala původním vstupem do hradu. Přístup k ní vedl přes příkop po padacím mostu, ten však byl brzy zrušen a nahrazen kamennou klenbou nesoucí nahoře vozovku i hradební zeď, uzavírající předbraní.

Třetí branou se dostanete na hospodářské nádvoří. Hned za branou vlevo můžete vidět kamennou cisternu na vodu.

Během léta mohou návštěvníci hradu zhlédnout i bohatý kulturní program.

tří stran obtékaného řekou Dyjí, poblíž místa dřívějšího pravěkého hradiště. Jeho jméno je nejspíše odvozeno z německého Zohn (hněv) a Stein (kámen, skála), tím měla být vyjádřena síla i pevnost hradu. Vznikl na území původního hradskeho obvodu Bítovska, které v té době drželi jako zástavu Lichtenburkové.

Od roku 1460 držel Cornštejn Hynek z Lichtenburka a na Bítově, který odmítl přísahat věrnost králi Jiřímu z Poděbrad a zahájil proti němu otevřenou vzpouru. Jiří z Poděbrad hrad r. 1464 oblehl a jeho dobývání trvalo téměř rok. V polovině roku 1465 byl Cornštejn králem dobyt, Lichtenburkům zkonfiskován a lénem udělen Krajčírům z Krajku. Ti jej opravili a nově opevnili. Opevnění bylo rozšíře-

V dolní části nádvoří se nalézá další vstupní brána do hradu – je to Bítovská brána, kterou se z hradu sjíždělo po poměrně strmém svahu do údolí Dyje.

Na nejvyšším místě hradního ostrohu se rozkládá hlavní nádvoří. Má poměrně rovný, uměle upravený povrch. Na jeho jihovýchodní straně stojí původní raně gotický „starý palác“ z počátku 14. století, naproti mladší „nový palác“ z 20. let 15. století. Vidět zde lze i dochované sklepy. Jižní místnost pod starým palácem byla v pozdní gotice přístupná pouze shora po žebříku a sloužila jako vězení.

Jádro hradu obklopuje starý hradní parkán, spojený dřevěnou lávkou přes skalní příkop s opevněným jižním předhradím. Toto předsunuté opevnění vzniklo koncem 15. století. Otvírá se z něj překrásný výhled. V rohu příkopu lze vidět tzv. „dělovou baštu“ z počátku 16. století.

Při prohlídce zříceniny vám průvodci poskytnou výklad.

Kulturní program

Jihomoravské muzeum ve zříceninách hradu pořádá kulturní cyklus „Léto na Cornštejně“, který probíhá po celou sezónu (červenec – srpen). V rámci cyklu vystupují na zřícenině skupiny historického šermu s originálními programy.

K návštěvě zvou také zajímavé objekty v okolí – zejména státní hrad Bítov, státní zámek Vranov nad Dyjí se zříceninou Nový hrádek a samozřejmě také další objekty s expozicemi Jihomoravského muzea ve Znojmě. ☒

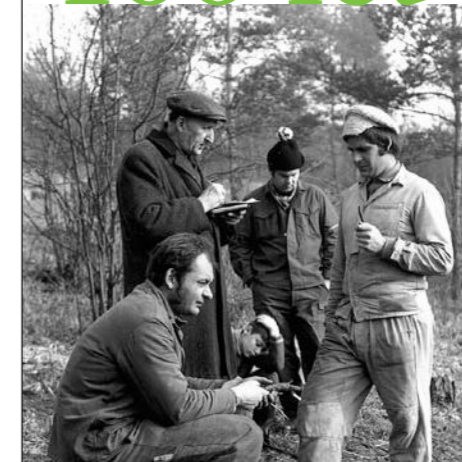
Zpracováno podle materiálů Jihomoravského muzea ve Znojmě

Další objekty

Jihomoravského muzea ve Znojmě, které můžete navštívit se Zelenou kartou:

- znojemský hrad s expozicí dějin Znojemska a s památnou rotundou sv. Kateřiny
- minoritský klášter s expozicemi archeologie, přírody Znojemska, kovodělné výroby a orientálních zbraní
- Dům umění – expozice gotického a barokního umění Znojemska v jednom z nejkrásnějších znojemských renesančních paláců

100 let od narození Josefa Šálka

Dne 9. března 2006 si ochránci přírody z Velešína připomněli kulaté výročí narození pana Josefa Šálka.

Tento nestor jihočeské ochranařiny se narodil 9. 3. 1906 v Ostrolovském Újezdě na okrese České Budějovice. Pracoval jako učitel, později jako vlastivědný pracovník a okresní konzervátor Českokrumlovského muzea. V nejistých dobách držel ochrannou ruku nad skupinou

nadšených ochranářů z Velešína a Českého Krumlova. Pomáhal svými odbornými znalostmi při budování dnešní NPR Vyšeňské kopce, při natáčení několika krátkých filmů s ochranařskou tematikou a dalších činnostech. Jeho odborný dohled (někdy i nadhled) umožnil vznik silného ochranařského zázemí v tehdejší okrese Český Krumlov, které je aktivní do dnešních dnů.

Josef Šálek zemřel 31. července 1987 v Českém Krumlově.

Na jeho památku byla 11. března 2006 vysazena nedaleko genofondové plochy velešínských ochranařů lípa srdčitá, která bude připomínat všem, kteří ho znali, jeho lásku k přírodě a k jihočeskému kraji. Na fotografii z února 1974 je pan Šálek (stojící s notesem) zachycen při práci v NPR Vyšeňské kopce.

Jeho přístup k životu snad nejlépe vystihuje staré ochranařské heslo „Poznej a chraň“.

Jirka Růžička, ZO ČSOP Velešín

Dobrá spolupráce

V bezprostřední blízkosti našeho města se rozkládá malebné údolí řeky Lučiny, jež dala název zvláště chráněnému území „Meandry Lučiny“.

Chráněným územím bylo vyhlášeno k 1. lednu 1992. Má rozlohu 40,7 ha, přičemž pod ochranu je zahrnut úsek toku Lučiny v délce 2,5 km.

Naše základní organizace ČSOP Havířov provádí na lokalitě dvakrát ročně ruční kosení a odvoz posečené traviny. V této, ale i v dalších činnostech úzce spolupracujeme s Odborem životního prostředí města Havířova, o čemž svědčí i toto písemné poděkování:

„Spolupráce mezi odborem životního prostředí a zmíněnou organizací ČSOP je na velmi dobré úrovni. Český svaz

ochránců přírody zajišťuje v přírodní památce činnosti s vysokým podílem ručních prací v těžko přístupném a podmáčeném terénu... Zajímavou lokalitou, která je navržena do systému evropsky významných území NATURA 2000, je území u soutoku Lučiny se Sušánkou. Zdejší bohaté populace obojživelníků, plazů a četných druhů hmyzu vyžadují pravidelné prosvětlování porostů a sečení luk. I tyto činnosti zajišťuje Český svaz ochránců přírody... Ve spolupráci s dalšími pracovišti Magistrátu města Havířova napomáhá při ochraně životního prostředí i v jiných oblastech života města. Nezanedbatelná je i jejich pomoc při šíření myšlenek ochrany přírody v řadách veřejnosti v rámci pravidelně pořádaných výstav.“ Podepsána Ing. Jana Návratová, vedoucí Odboru životního prostředí Magistrátu města Havířova. ☒

Ladislav Nohel, ZO ČSOP Havířov

Stalo se ...

Říjen 2005

- Český svaz ochránců přírody zaslal Radě pro televizní vysílání a Radě pro reklamu otevřený dopis, v němž upozorňoval na zneužívání zvířat (nejen) v reklamách.
- V Praze se sešla valná hromada Národní sítě stanic pro handicapované živočichy. Mimo jiné zvolila novou Radu národní sítě a konstatovala, že stát, byť stanice za něj plní jednu z jeho důležitých funkcí, dává na jejich činnost čím dál méně finančních prostředků.
- Český svaz ochránců přírody zaslal dopis předsedovi vlády Jiřímu Paroubkovi ohledně opětovných politických tlaků na těžbu v prvních zónách Národního parku Šumava. Premiér mimo jiné odpověděl, že „se necítí kvalifikován k tomu, aby rozhodl o přístupu k řešení působení škodlivých lesních brouků“, že „rozhodování o této záležitosti přísluší subjektům určeným příslušnými právními normami“ a že „podle mého přesvědčení nelze postupovat jinak než ve smyslu platných právních předpisů“. Zlatá slova, jen kdyby byla důsledně realizována v praxi...

Listopad 2005

FOTO: MILAN MARŠÁLEK

- Základní organizace ČSOP „Natura, quo vadis?“ z Prahy uspořádala na Vysočině další celostátní setkání oddílových vedoucích MOPíků s názvem „Vlčí mlha“. Ústředním tématem setkání bylo postavení oddílů v dnešní technokratické době. Akce se zúčastnilo 25 vedoucích.
- Ve Vlašimi se sešla Ústřední výkonná rada ČSOP. Diskutovala mimo jiné o další Strategii ČSOP.

Prosinec 2005

- Byla zahájena kampaň *Zvíře v nouzi*, jejímž cílem je získat finanční prostředky na provoz Záchraných stanic pro handicapované živočichy. Podrobnosti o ní naleznete na str. 7.

Leden 2006

- Byl ukončen několikaletý projekt, jehož cílem bylo zhodnotit postavení dobrovolné ochrany přírody u nás a v zahraničí a její význam. Materiál, shrnující základní doporučení pro veřejnou správu i pro neziskové organizace, vyšel v Depeších ČSOP č. 1/2006 (mimo jiné uveřejněny i na www.csop.cz). Obsáhlejší materiál bude vydán v brzké době.
- Zemřel Ing. Milan Marenčák z Chrudimi, člen ÚVR ČSOP.

Únor 2006

Ocenění Život pro ježky
Cena Růženy Studené „Život pro ježky“ byla udělena za celoživotní péči o ježky paní Zdeně Dvorské z Všeradic.

- Ústřední výkonná rada ČSOP se sešla v Brně. Probírala návrh změn v programu Ochrana biodiverzity, které by umožnily, aby byl do tohoto programu zahrnut i výzkum skupin organismů doposud opomíjených (houby, zahradní ptáci, brouci, mlži...) a užší spolupráci s partnery ze státní, vědecké i neziskové sféry. ÚVR ČSOP též rozhodla o konání Sněmu ČSOP v dnech 2.-3. září 2006.
- Zákon o veřejných sbírkách nařizuje po třech letech sbírku „ukončit“ a vyúčtovat. Tato povinnost právě nastala Místu pro přírodu. Za tři roky trvání se na konto sbírky podařilo shromáždit 3.825.765 korun a za ně vykoupit na osmi lokalitách 41 pozemků o celkové výměře 25,9117 ha. Vyúčtování proběhlo v pořádku, a tak může Místo pro přírodu pokračovat dál. Bližší informace o kampani a jejích dalších plánech naleznete na str. 4.

Březen 2006

- Média jsou plná ptačí chřipky. Český svaz ochránců přírody vydal dvě prohlášení, ve

kterých se snažil mírnit paniku a zejména minimalizovat hysterii vůči divoce žijícím ptákům, ale s takřka nulovým zájmem médií. Jedno z prohlášení naleznete na str. 13, k tématu se vrací i rámeček na str. 21.

FOTO: JAN MORAVEC

- Českou republiku navštívili zástupci pozemkových spolků z Kanady, Brazílie, Katalánska a Srbska. Cílem studijní cesty, organizované ve spolupráci ČSOP, AOPK ČR a americko-kanadské nadace QLF bylo seznámení s činností pozemkových spolků u nás, navázání kontaktů a vzájemná výměna zkušeností. K návštěvě se vrací i rozhovor na str. 24-25.

Duben 2006

- Na chatě Macocha v Moravském krasu se sešli zástupci pozemkových spolků na svém každoročním Výročním shromáždění. Diskutovali o problémech s dohledáváním vlastnických vztahů k nemovitostem, o Natuře 2000, o financování činnosti a zejména o strategii hnutí pozemkových spolků v dalším období. ☞

FOTO: JAN MORAVEC

ČSOP vydal ...

- **Triangl; Bělá; Ščůrnica; Jindřišské údolí** – série letáčků, zvoucích k návštěvě lokalit, které byly vykoupeny v rámci kampaně Místo pro přírodu

Kontakt: Kancelář ÚVR ČSOP, tel.: 222 516 115, e-mail: csop@ecn.cz

- **Natura Pragensis 17** – další z řady sborníků o pražské přírodě
- **Přírodní parky v hlavním městě Praze** – letáček podávající základní informace o pražských přírodních parcích (podrobněji na <http://prirodniparky.wz.cz>)

Kontakt: ZO ČSOP Botič – Rokytka, tel.: 271 742 631, e-mail: botrok@centrum.cz

- **Lesy středního Polabí** – bohatě ilustrovaná brožura, představující různé typy polabských lesů

Kontakt: ZO ČSOP Polabí, tel.: 603 864 822, e-mail: csop@polabske-ekocentrum.cz

- **Jak chránit přírodní prostředí na Podblanicku** – soubor kontaktů a adres pro nejrůznější ochranné příležitosti

Kontakt: Podblanické ekocentrum ČSOP, tel.: 317 845 169, e-mail: vlasim@csop.cz

- **Malý šípkový rádce aneb co dělat při ochraně našeho životního prostředí** – soubor praktických informací a rad o ochraně přírody a životního prostředí na Českokrumlovsku

Kontakt: ZO ČSOP Šípek, tel.: 380 704 620, e-mail: petr.resch@ckrf.ckrumlov.cz

- **Botanická zahrada Střední zemědělské školy v Dalovicích a její okolí** – představení jedné ze

zájmových lokalit Pozemkového spolku Střední Poohří

- **Významný krajinný prvek Botanická zahrada Dalovice** – totéž ve stručnější verzi

Kontakt: ZO ČSOP Oharka, tel.: 353 237 612, e-mail: oharkadalovice@seznam.cz

- **Formica 2005** – již 8. číslo tradičního zpravodaje o výzkumu a ochraně lesních mravenců

Kontakt: Jan Daňo, tel.: 607 724 153, e-mail: formicacsop@volny.cz

- **Český ráj** – chráněná krajinná oblast – informační leták s přehlednou mapkou.

Kontakt: ČSOP Křizánky, tel.: 608 335 112, e-mail: csopkrizanky@seznam.cz

- **Průvodce naučnou stezkou Šebeň** – naučná stezka u Velkého Meziříčí, věnovaná životu lesních mravenců

Kontakt: ZO ČSOP Bory, tel.: 566 535 228, e-mail: pavelkriz@centrum.cz

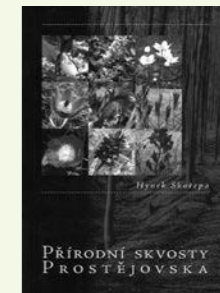

- **Ježci** – vše o ježcích a jejich ochraně, vydáno jako 33. svazek Metodické řady ČSOP

Kontakt: Dům ochránců přírody Bmo, tel.: 542 422 751, e-mail: veronica@ecn.cz

- **Rekultivace blízké přírodě** – podrobný popis a bohatá fotodokumentace šesti úspěšných rekultivačních lomů
- **Péče o teplomilné biotopy Moravského krasu** – letáček představující cíle projektu LIFE-Nature, realizovaného ZO ČSOP PS Hády

Kontakt: ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády, tel.: 543 216 483, e-mail: vaclav.izak@rezekevitek.cz

- **Přírodní skvosty Prostějovska (H. Škořepa)** – 30 krátkých vyprávění o zajímavých místech, doprovázených kresbičkami M. Dvořákové
- **Rostliny biokoridoru Hloučela** – fotografické představení rostlinstva v lokalitě na samých hranicích Prostějova

Kontakt: Ekocentrum ČSOP Iris, tel.: 582 338 278, e-mail: iris@iris.cz

- **Beskydy, ptáci a NATURA 2000** – informace (nejen) pro vlastníky lesa v CHKO Beskydy
- **Beskydy** – domov evropských ptáků; Beskydy – domov evropských živočichů – dva letáky s plakátem uvnitř, představující beskydské živočichy, chráněné podle evropských směrnic
- **Příručka šetné rodiny** – letáček o tom, co může pro ochranu životního prostředí udělat každý z nás

Kontakt: ZO ČSOP Salamandr, tel.: 571 656 456, e-mail: salamandr@ecn.cz

- **Naučné stezky** – průvodce po dvaadvaceti stezkách, na jejichž vybudování se podíleli valašskomeziříčtí ochránci přírody

Kontakt: ZO ČSOP Valašské Meziříčí, tel.: 571 621 602, e-mail: csopvm@quick.cz ☞

(v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

Přírodovědecká fakulta UK hledá absolventy

Jedna z největších fakult Univerzity Karlovy v Praze zakládá klub absolventů. Všichni absolventi, kteří od založení fakulty v roce 1920 opustili brány PŘF UK, mají možnost bezplatné registrace.

V rámci projektu CareerMarket – šance pro budoucnost vzniká na PŘF UK klub absolventů, tzv. Alumni Network. Přírodovědecká fakulta tak navázala na tradici západních univerzit, kde je existence podobných spolků běžnou součástí univerzitního života. Zájemci o členství v klubu Alumni Network mají již od března 2006 možnost zaregistrovat se na internetových stránkách klubu www.alumni-natur.cz, nebo na stránkách projektu www.careermarket.cz.

Webový portál byl speciálně vytvořen jako zázemí komunikace mezi fakultou a jejími absolventy. Na stránkách najdete aktuální informace o dění na fakultě, o vydaných publikacích a o připravovaných akcích. Registrovaní členové klubu zde mají možnost vyhledat své bývalé spolužáky, přátele či kolegy. Stránky zpří-

stupňují i oborovou inzerci, možnosti spolupráce a studia. Nechybí zde ani exkluzivní nabídky od Alumni pro Alumni, tedy pracovní inzerce zadávaná absolventy pro ostatní registrované uživatele. Každé tři měsíce vychází pro členy klubu elektronický magazín, přinášející informace o dění na fakultě, výročích, změnách v kariéře a o pořádaných akcích.

Projekt CareerMarket působí na PŘF UK již od června 2005. Je výsledkem snahy Přírodovědecké fakulty UK podílet se na budoucnosti svých studentů a usnadnit jim hledání zaměstnání, zejména v regionech. Na realizaci projektu se podílejí Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy a společnost MEDICOMP, s.r.o., finanční krytí poskytl fond PHARE 2003 RLZ. ☒

(redakčně kráceno)

Výzva botanikům

Vážení kolegové z ČSOP se zájmem o botaniku. Pravidelně se stává, že se při každoročním celostátním setkání členů a příznivců ČSOP botanici jaksi ztratí mezi zoology a aktivisty ekologické výchovy. Prakticky není o kytkách s kým promluvit. Jsem přesvědčen, že v práci naší organizace je daleko víc floristické činnosti, než se ve skutečnosti zdá. Několik našich členů dokonce působí jako profesionální botanici v chráněných krajinných oblastech. Navrhuji proto, abychom se, jak jsme roztroušeni po celé republice, navzájem poznali. Internet je vymoženost, která urychluje komunikaci. Vytvořme si vlastní komunikační okruh v rámci ČSOP. Budeme si navzájem přes skupinu e-mailových adres posílat informace o floristických akcích a zájmovostech. Každý bude moci vstoupit do informačního okruhu s nějakou informací a kontaktovat ostatní. Po čase můžeme založit botanickou sekci při ČSOP a pořádat vlastní setkání a exkurze. Napište mi kontaktní e-mailové adresy na podhorny.csop@seznam.cz.

Přeji krásnou a úspěšnou nadcházející botanickou sezónu. ☒

Jaroslav Podhorný,
ZO ČSOP Hořepník Prostějov

Udělejte svým blízkým radost. Darujte jim předplatné časopisu Krása našeho domova

Časopis přináší informace o ochraně přírody a ekologické výchově v České republice, praktické tipy a návody, zajímavé rozhovory a zamyšlení, zprávy o dění v ČSOP.

Své blízké potěšíte a zároveň podpoříte dobrovolnou ochranu přírody v České republice.

Objednat časopis je možno na adrese redakce či přes internet na www.csop.cz > Nabízíme > Publikace.

Objednávat časopis si nemusí členové ČSOP, kterým je pravidelně zasílán jako členská výhoda.

Úklid není jen čisto v domácnosti.

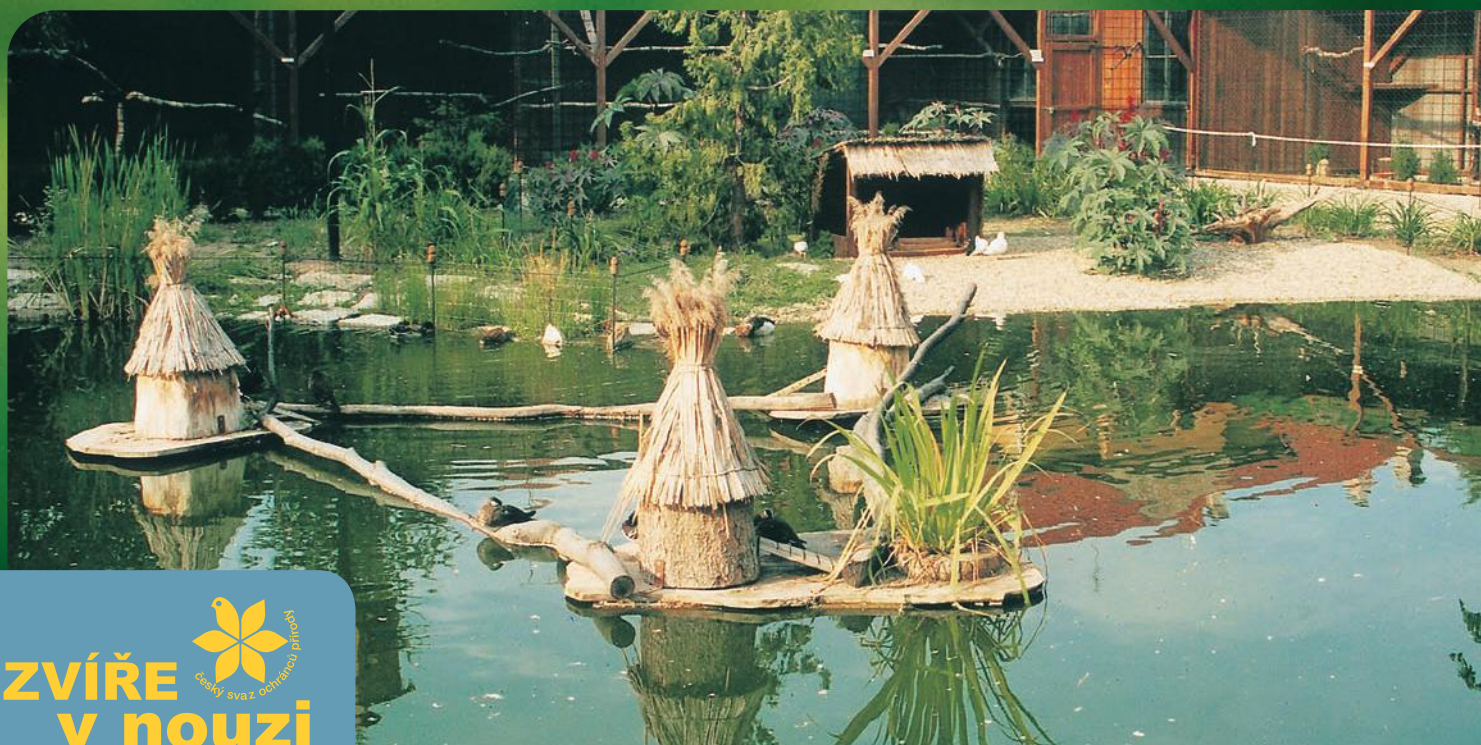
Děkujeme všem, kteří pomáhají.

www.viledacz.cz

**Nadace České spořitelny,
generální partner
Národní sítě stanic pro
handicapované živočichy**

**ZVÍŘE
v nouzi**
český svaz dobrovolců přírody

I vy můžete přispět na činnost záchranných stanic.

Chcete-li podpořit záchranu volně žijících zvířat v České republice, pošlete svůj dar na **účet sbírky 33553322/0800** nebo **dárcovskou SMS na číslo 87777** ve tvaru **DMS ZVIREVNOUZI** (cena 1 DMS je 30 Kč, příjemce obdrží 27 Kč).